

SVETPTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

01
2024

ISSN: 1580-3600; LETNIK 30, ŠTEVILKA 01, APRIL 2024

V prvi polovici aprila se v naše kraje vrnejo **KUKAVICE** (*Cuculus canorus*), prave znanilke pomladi. Njihov značilni napev lahko poslušamo v gozdovih po vsej Sloveniji.
foto: **Alen Ploj**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 30, številka 01, april 2024
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVIE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia©)
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

Izid publikacije finančno podpirata Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije in Sigrid Rausing Trust.

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

SIGRID RAUSING TRUST

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS - BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
gsm: 041 712 796 (pisarna)

GLAVNI UREDNIK: Domen Stanič
E-POŠTA: domen.stanic@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Tilen Basle, Urša Gajšek, Mitja Denac

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBLIKOVANJE: Gorazd Rovina, Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Boris Jurca, NEBIA, d. o. o.

TISK: Schwarz print d.o.o.

NAKLADA: 2500 izvodov

IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavnemu uredniku.

POSLANSTVO DOPPS:

Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNICA: dr. Tanja Šumrada
PODPREDSEDNICA: dr. Tatjana Čelik
UPRAVNI ODBOR: Muhamed Delić, Jurij Dogša, dr. Pavel Gantar, Eva Horvat, David Kapš, Gaber Mihelič, Matija Mlakar Medved, Polona Pagon
NADZORNI ODBOR: dr. Peter Legiša, Bogdan Lipovšek, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: dr. Damijan Denac

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

6

»POZOR, PRIHAJAMO!« INVAZIVNE TUJERODNE VRSTE PTIC V SLOVENIJI

Od leta 1850 je človek v Evropo vnesel skoraj 200 tujerodnih vrst ptic, od tega pa je le okrog 77 vrst tudi ustaljenih oz. takih, ki danes oblikujejo prastoživeče populacije. Sicer je na seznam prednostnih organizmov, ki so največje tveganje z vidika invazivnosti v Evropski uniji, uvrščenih le šest vrst ptic.

foto: **Iztok Zupan**

12

MAGIČNI SVALBARD - POTOVANJE NA KONEC SVETA

Okoli 60 % celotne površine otočja Svalbard prekrivajo ledeniki, po katerih lomastijo severni medvedi (*Ursus maritimus*) - teh naj bi bilo več kot ljudi!

foto: **Darja Zlodej**

18

ALI JE HROMI VOLNORITEC RES HROM IN IMA VOLNENO RIT?

Ob prvem stiku z imenom »hromi volnoritec« verjetno nihče najprej ne pomisli na metulja in da si težko predstavljamo, katera žival se skriva za tem imenom. Nam pa vpogled v življenje hromege volnoritca hitro razkrije izvor njegovega imena.

foto: **Barbara Zakšek**

32

JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC 2024

V letu 2024 smo 28. zapored izpeljali januarsko štetje vodnih ptic (IWC) na območju celotne Slovenije, ki se ga je udeležilo okoli 250 prostovoljnih popisovalcev.

foto: **Alen Ploj**

KAZALO

- 4 **PTICE NAŠIH KRAJEV** // Blaž Blažič
- 6 **»POZOR, PRIHAJAMO!« INVAZIVNE TUJERODNE VRSTE PTIC V SLOVENIJI**
// Domen Stanič
- 11 **BELE ŠTORKLJE SE VRAČAJO, NA GNEZDU PA RASTE TRAVA?!**
// Urša Gajšek
- 12 **MAGIČNI SVALBARD - POTOVANJE NA KONEC SVETA** // Darja Zlodej
- 16 **RAZISKOVANJE HOKOJK V BRAZILSKEM PANTANALU** // Martin Senič
- 18 **ALI JE HROMI VOLNORITEC RES HROM IN IMA VOLNENO RIT?** // Barbara Zakšek
- 20 **TOGOTNIK** // Nik Milek
- 22 **ZIMSKE RADOSTI ALI BOJ ZA PREŽIVETJE?** // Milan Vidaković
- 24 **ZDRUŽBE PTIC NA KRAŠKEM POGORIŠČU PRVO LETO PO POŽARU**
// Domen Stanič in Davide Scridel
- 25 **PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS, APRIL - JULIJ 2024**
- 29 **SOVA IN DALJNOVODI** // Katja Krivec
- 30 **POMLADNA OPAZOVANJA V NARAVI**
- 32 **JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC 2024**
// Luka Božič
- 34 **V VARŠAVI JE POTEKALO MEDNARODNO SREČANJE O STANJU ZLATOVTRANKE V EVROPI** // Gregor Domanjko
- 36 **ČEBELARJI TRKAJO NA VRATA NOTRANJSKE** // Peter Krečič
- 38 **SPOMLADANSKA SELITEV ŽERJAVOV**
// Dejan Bordjan
- 40 **V EVROPI BOMO OBNAVLJALI NARAVO (A NE ŠE ZDAJ?)** // Urška Koce
- 41 **MLADI ORNITOLOGI, POZOR!** // Urša Gajšek
- 42 **PTICE V KREMPLJIH KMETIJSTVA, PODNEBNIH SPREMEMB IN BOLEZNI**
// Aleksander Kozina
- 44 **SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA**
// Dejan Bordjan
- 45 **VTISI O JANUARSKEM ŠTETJU VODNIH PTIC ALI »KAM SO ZDAJ VSE RACE ŠLE?«**
// Polona Božič
- 46 **NOVICE**
- 51 **V SPOMIN BRIGITI MINGOT** // Katarina Denac

Vsaka pomlad pomeni za naravo nov začetek, ki prinese kaj novega, včasih tudi nepričakovanega. Letošnja pomlad je meni prinesla nov izziv – urednikovanje naše društvene revije. Že tako burni terenski sezoni se dodaja še nekoliko več dela za računalnikom. Kljub temu, da bo časa za terensko delo verjetno manj kot po navadi, mi je nova vloga urednika v veliko čast.

Ali se še spominjate, kdaj in kako ste postali člani DOPPS-a? Za mojo včlanitev v društvo je imela ključno vlogo revija *Svet ptic*. Pri svojih štirinajstih letih mi je izvod revije prvič dal v roke Kajetan Kravos. Včlanitev je brez obotavljanja stekla že naslednji dan. V času, ko je bilo komuniciranje prek interneta še nekoliko »počasno« in manj učinkovito kot danes, je bila zame revija glavni stik z DOPPS-om. Kmalu sem v *Svetu ptic* izvedel za mladinski ornitološki tabor in se ga z velikim navdušenjem tudi udeležil. Tam sem se prvič srečal z ljudmi, ki sem jih do takrat poznal le iz društvene revije, nekateri so postali dobri prijatelji, drugi pa kasneje tudi moji kolegi. *Svet ptic* ima zato posebno mesto v mojem spominu, saj je ukoreninjena v same začetke moje ornitološke poti. Verjamem, da je še za marsikoga tako. Tudi v današnji digitalni dobi ostaja revija glavni stik med člani in društvom. Zato je pomembno, da z njo še naprej povezujemo, izobražujemo in navdušujemo člane ter obenem v naše vrste vabimo nove ljudi. Potreba po vse več okoljsko ozavešenih posameznikih verjetno še nikoli ni bila tako velika kot danes.

Pričujoča številka revije je sad dela novega uredništva, a tudi pomoči prejšnje urednice Tjaše Pršin, ki ji gre moja zahvala za temeljito »predajo poslov« in uvajanje v delo. Pri nastajanju revije so mi seveda ob strani člani novega uredniškega odbora: Tilen Basle, Urša Gajšek in Mitja Denac. Vsem trem se iskreno zahvaljujem za angažiranost in da so brez pomislekov sprejeli moje povabilo v uredniški odbor. Seveda gre moja zahvala tudi vsem prejšnjim urednikom in članom odborov, ki so revijo *Svet ptic* skozi leta pripeljali na zelo visok nivo, na kateremu je danes. Vsak nov urednik prinese nekaj novega in upam, da bodo novosti, ki jih bom uvedel v prihodnje, še dodatno popestrile revijo.

Letošnja prva številka izhaja nekoliko v zamudi, a vseeno upam, da bodo vsebine v njej še vedno aktualne in da vam bo revija delala družbo ob trenutkih sprostitve v teh dolgih in vznemirljivih spomladanskih dneh!

DOMEN STANIČ,
urednik revije *Svet ptic*

foto: **Sara Cernich**

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Blaž Blažič

1

TUNDRSKA GOS (*Anser serrirostris*)

Redek podatek. V začetku decembra 2023 je bila na zadrževalniku Medvedce v jati beločelih gosi (*Anser albifrons*) opazovana tudi ena tundrska gos [M. Denac, J. Gojznikar, D. Knez, M. Mlakar Medved, *lastni podatki*].

foto: **Mitja Denac**

2

BELOLIČNA GOS (*Branta leucopsis*)

Zelo redek podatek. V začetku februarja 2024 so bile na Družmirskem jezeru pri Šoštanju opazovane tri belolične gosi [Komisija za redkosti - vir podatka: M. Vajt, D. Pirnat, M. Bera, A. Mlačnik, D. Part, M. Kalarinik].

izvirni foto: **Enej Vrezec**

3

MANDARINKA (*Aix galericulata*)

Samec mandarinke, ki najverjetneje izvira iz ujetništva, je bil konec januarja 2024 opazovan v Celju [Komisija za redkosti - vir podatka: D. Karapandža].

foto: **Alen Ploj**

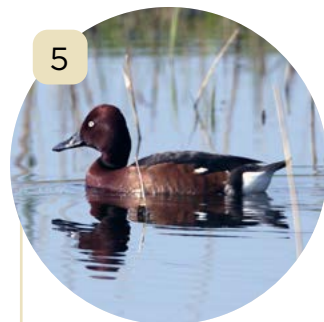

4

NEVESTICA (*Aix sponsa*)

Redek podatek. Samica nevestice se vsaj od decembra 2022 zadržuje na Škalskem jezeru pri Velenju, kjer je bila opazovana tudi preteklo zimo. Zelo verjetno gre za ptico, ki izvira iz ujetništva [Komisija za redkosti - vir podatka: K. Gjerkeš Knežević, M. Gamser].

izvirni foto: **Alijana Pivko Knežević**

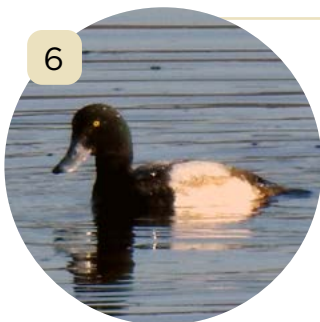

5

KOSTANJEVKA (*Aythya nyroca*)

Glavnina slovenske populacije kostanjevke gnezdi na zadrževalniku Medvedce, kjer je bilo lani zabeleženih 7-13 parov. Stabilno vodno stanje v času gnezdenja se je tudi tokrat izkazalo za ključno [Denac, K. in sod. (2023): Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic na območjih Natura 2000 v letu 2023 in sinteza monitoringa 2021-2023. Poročilo. Naročnik: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. DOPPS, Ljubljana].

foto: **Duša Vadnjal**

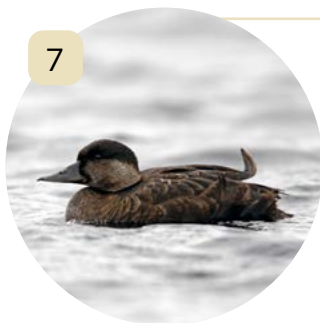

6

RJAVKA (*Aythya marila*)

Regionalna redkost. V letošnji zimi se je v sladkovodnem delu Naravnega rezervata Škocjanski zatok dalj časa zadrževal par rjavk. Vrsta je bila v rezervatu sicer nazadnje opazovana leta 2016 [https://www.skocjanski-zatok.org/tmp-12-1-24/].

izvirni foto: **Domen Stanič**

7

ČRNA RACA (*Melanitta nigra*)

Po objavi notice o lanskih poznojesenskih opazovanjih vrste v prejšnji številki Sveta ptic je bila črna raca pri nas nato opazovana še dvakrat: sredi decembra 2023 na Brežiški akumulaciji in sredi januarja 2024 na Mariborskem jezeru. Obakrat je bil opazovan po en osebek [Komisija za redkosti - vir podatka: M. Denac, M. Mlakar Medved, L. Božič].

foto: **Andy Hay (rspb-images.com)**

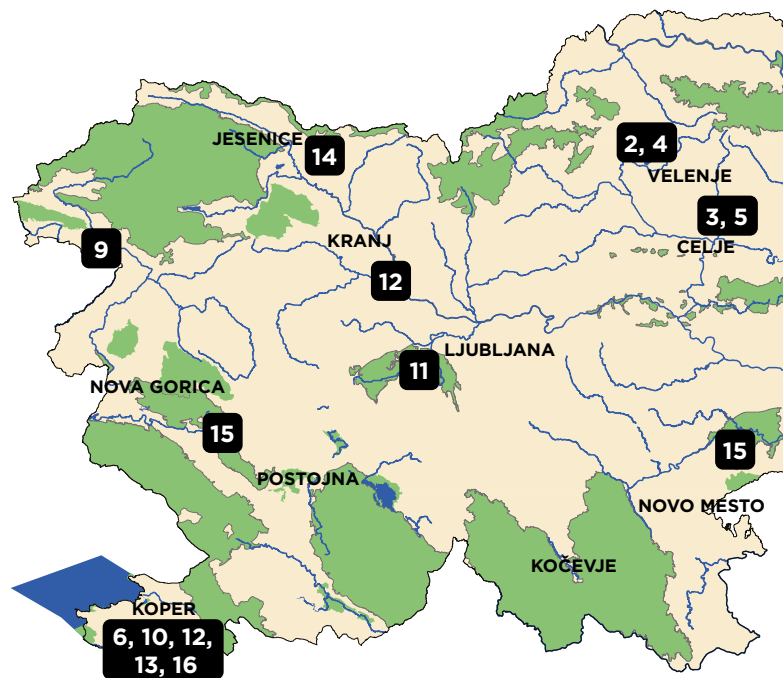

8

OVRATNIŠKA ČRNICA (*Aythya collaris*)

Izjemno opazovanje. Januarja 2024 se je na Mariborskem jezeru dalj časa zadrževala samica ovratniške črnice. Podatek pomeni prvo opazovanje te vrste pri nas [Komisija za redkosti - vir podatka: L. Božič].

foto: **Alen Ploj**

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Blaž Blažič, DOPPS, Tržaška 2, SI-1000
Ljubljana, elektronska pošta:
blaz.blazic@dopps.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Mitja Denac, Komisija za redkosti, DOPPS,
Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana,
elektronska pošta: mitja.denac@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<https://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

Podatki so še v obravnavi Komisije za redkosti.

9

KOTORNA
(*Alectoris graeca*)

V gnezditveni sezoni 2023 smo na štirih ploskvah v Julijskih Alpah in štirih ploskvah na Breginjskem Stolu popisali skupaj 41 parov kotorn. Trend populacije na obeh območjih skupaj je za obdobje 2004–2023 zmeren porast. Dobro stanje je najverjetneje posledica planinske paše, ki za vrsto ustvarja in vzdržuje primeren habitat [Denac, K. in sod. (2023): Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic na območjih Natura 2000 v letu 2023 in sinteza monitoringa 2021–2023. Poročilo. Naročnik: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. DOPPS, Ljubljana].

izvirni foto: **Luka Poljanec**

10

SVETI IBIS
(*Threskiornis aethiopicus*)

Od konca decembra 2023 je v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok vsakodnevno prisotna jata vsaj 16 svetih ibisov. Populacija te invazivne tujerodne vrste je v sosednji Italiji v strmem porastu, vse več opazovanj je tudi pri nas. Omenjeni podatek je tako že četrto opazovanje vrste na območju rezervata [https://www.skocjanski-zatok.org/sveti-ibisi/].

izvirni foto: **Domen Stanič**

11

PRIBA
(*Vanellus vanellus*)

V lanskem letu je bilo v okviru izvajanja kmetijskega ukrepa Varstvo gnezd pribe najdenih 214 gnezd vrste, od tega 57 na Ljubljanskem barju in 157 na Dravsko-Ptujsko-Središkem polju. Od 123 gnezd z znanim izidom gnezdenja jih je 49 propadlo zaradi kmetovanja, 37 je bilo uplenjenih, 18 je propadlo iz neznanega razloga, v 15 so se izvalili mladiči, štiri gnezda pa so bila poplavljeni [Denac, K. (2023): Vzpostavitev evidence Priba gnezda za leto 2023 v okviru izvajanja SOPO-scheme INP 8.09 Varstvo gnezd pribe. Naročnik: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. DOPPS, Ljubljana].

izvirni foto: **Blaž Blažič**

12

SREBRNI GALEB
(*Larus argentatus*)

Regionalna redkost. V drugi polovici januarja 2024 se je na Zbiljskem jezeru dalj časa zadrževal drugoletni osebek srebrnega galeba [Komisija za redkosti – vir podatka: N. Primožič, M. Denac].

izvirni foto: **Nej Primožič**

13

SABLJARKA
(*Recurvirostra avosetta*)

Zanimiv podatek. V drugi polovici lanskega novembra so bile v polslani laguni Naravnega rezervata Škocjanski zatok opazovane sabljarko. Podatek pomeni četrto opazovanje vrste na območju rezervata v hladnem delu leta [https://www.skocjanski-zatok.org/tmp-17-11-23/].

foto: **Duša Vadnjal**

14

SMRDOKAVRA
(*Upupa epops*)

Neobičajno opazovanje. V začetku decembra 2023 je bil v Zabreznici pri Žirovnici na Gorenjskem opazovan osebek smrdokavre [M. Lužnik, *lastni podatki*]. Podatek je verjetno prvi primer prezimovanja vrste pri nas.

foto: **Boris Kozinc**

15

ČRNOČELI SRAKOPER
(*Lanius minor*)

Vrsta je v Sloveniji kot gnezdilka na samem robu izumrtja. Leta 2023 je bil na Šentjernejem polju zabeležen en negnezdeč osebek. V Vipavski dolini pa gnezditev lani ni bila zabeležena, edini osebek črnočelega srakoperja na tem območju je bil opažen zunaj ciljnih popisov [Denac, K. in sod. (2023): Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic na območjih Natura 2000 v letu 2023 in sinteza monitoringa 2021–2023. Poročilo. Naročnik: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. DOPPS, Ljubljana].

izvirni foto: **Juaquin Lopez**

16

VIJEČLAVKA
(*Jynx torquilla*)

Neobičajen podatek. Letošnjo zimo se je na območju Naravnega rezervata Škocjanski zatok vseskozi zadrževal vsaj en osebek viječlavke. Podatek je verjetno prvi primer prezimovanja vrste pri nas [https://www.skocjanski-zatok.org/neobicajna-prezimovalka/].

izvirni foto: **Daniela Schiavon**

»POZOR, PRIHAJAMO!«

INVAZIVNE TUJERODNE VRSTE PTIC V SLOVENIJI

// Domen Stanič

SVETI IBISI (*Threskiornis aethiopicus*)
med pristajanjem v sladkovodno močvirje
Škocjanskega zatoka. Od decembra 2023
je manjša jata te močno invazivne vrste
vsakodnevno prisotna v okolici Kopra.

foto: **Iztok Zupan**

*Tematika invazivnih tujerodnih organizmov je vse bolj aktualna. Pri tem večina ljudi verjetno sprva pomisli na tigrastega komarja (*Aedes albopictus*), nutrijo (*Myocastor coypus*), veliki pajesen (*Ailanthus altissima*) ali zlato ribico (*Carassius auratus*). Sicer pa se na spisku invazivnih tujerodnih vrst najdejo tudi nekatere ptice.*

INVAZIVNE TUJERODNE PTICE V EVROPI IN SLOVENIJI

Od leta 1850 je človek v Evropo vnesel skoraj 200 tujerodnih vrst ptic, od tega pa je le okrog 77 vrst tudi ustaljenih oz. takih, ki danes oblikujejo prostoživeče populacije. Vendar niso vse tujerodne vrste tudi invazivne. Na seznam prednostnih organizmov, ki so največje tveganje z vidika invazivnosti v Evropski uniji, je uvrščenih samo šest vrst ptic: belolična trdorepka (*Oxyura jamaicensis*), domača vrana (*Corvus splendens*), mrki bulbul (*Pycnonotus cafer*), nilska gos (*Alopochen aegyptiacus*), sveti ibis (*Threskiornis aethiopicus*) in žalostna majna (*Acridotheres tristis*). Po Uredbi Evropske unije o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst za te vrste veljajo tudi najstrožji ukrepi za preprečitev vnosa in širjenja v EU.

Invazivnih tujerodnih vrst ptic je v Sloveniji za zdaj zelo malo. Od zgoraj omenjenih prednostnih vrst smo pri nas doslej zabeležili le belolično trdorep-

ko (4 podatki), nilsko gos (27 podatkov), svetega ibisa (5 podatkov) in žalostno majno (1 podatek) – skupno torej 37 podatkov. Pri nobeni od teh vrst gnezdenja še nismo zabeležili. V večini primerov gre za občasna opažanja posameznih osebkov, ki jih pri nas opazujemo le omejen čas. Izjema je le sveti ibis, ki se v zadnjem času pospešeno širi iz Italije in ima velik potencial za stalno naselitev pri nas ter je posledično največje tveganje z vidika invazivnosti. Prav tej vrsti bomo v prispevku posvetili nekaj več prostora. Druge vrste pomenijo razmeroma nizko tveganje z vidika invazivnosti za Slovenijo in so na kratko predstavljene na strani 9.

Od invazivnih tujerodnih vrst ptic smo v Sloveniji doslej zabeležili belolično trdorepko, nilsko gos, svetega ibisa in žalostno majno.

Izmed vseh invazivnih tujerodnih vrst ptic s prednostnega seznama EU, se v Sloveniji zaenkrat najbolj pogosto pojavlja **NILSKA GOS** (*Alopochen aegyptiacus*). Fotografija je iz Ormoških lagun.

foto: **Luka Božič**

Živiljenjski prostor svetega ibisa (*Threskiornis aethiopicus*) so sladkovodna in polslana mokrišča, kjer se vrsta hrani z nevretenčarji, občasno pa lahko pleni tudi jajca in mladiče drugih vodnih ptic.

foto: Iztok Zupan

ALI JE VSE, KAR JE SVETO, TUDI DOBRO?

Sveti ibis velja za eno najbolj invazivnih tujerodnih vrst ptic v Evropi, kjer skorajda nima naravnih sovražnikov. Poseljuje sladkovodna in polslana mokrišča, kjer gnezdi kolonijsko, pogosto v družbi drugih sorodnih vodnih ptic (čaplje, kormorani, žličarka, galebi). V večji meri se hrani z nevretenčarji, kot prehranski oportunist pa pogosto izkorišča tudi antropogene vire hrane, kot so smetišča. Pleni lahko tudi gnezda drugih ptic, predvsem vodnih, hrani se z njihovimi jajci in mladiči. Dokumentirani so številni primeri lokalnih upadov populaciji ptic, ki so posledica plenjenja s strani svetih ibisov. Poleg tega z drugimi vrstami ptic, ki gnezdi kolonijsko, tekmuje za gnezditvena mesta.

Invazivne tujerodne vrste so danes ena glavnih groženj biodiverziteti na svetovni ravni.

Zgodovinsko jedro širjenja vrste v Evropi je bila Francija, kjer so večje prostoživeče populacije svetega ibisa naselile obalna mokrišča vzdolž atlantske in sredozemske obale (leta 2007 so zabeležili več kot 1400 gnezdečih parov). Manjše populacije so se naselile tudi v nekaterih drugih

državah. Za programe odstranjevanja svetega ibisa iz narave so se v različnih evropskih državah odločili leta 2007, pri tem pa se je kot najbolj učinkovit ukrep za zmanjševanje in obvladovanje gnezdečih populacij izkazal odstrel. Programi obvladovanja so v državah, kjer so jih uvajali, prinesli bistveno

INVAZIVNE TUJERODNE VRSTE - KAJ SO?

Tujerodne vrste so organizmi, ki jih je človek (namerno ali nenamerno) prinesel v novo okolje, kjer jih prej ni bilo. Nekatere tujerodne vrste se v novem okolju zelo dobro znajdejo in so sposobne samostojnega razmnoževanja in razširjanja. Te vrste so običajno tudi uspešnejše in konkurenčnejše od domorodnih vrst, kar jih torej naredi invazivne. Ponekod lahko tujerodne vrste povzročijo tudi lokalna izumrtja domorodnih vrst, denimo na osamljenih otokih, kjer domorodni organizmi niso prilagojeni agresivnim tekmečem. Dokumentiranih izumrlih vrst ptic je od leta 1500 do danes že več kot 160. Veliko večino teh izumrtij so predvsem na samotnih otokih povzročili invazivni tujerodni organizmi (npr. podgane, mačke, kunci), ki jih je tja naselil človek. Invazivne tujerodne vrste so danes ena glavnih groženj biodiverziteti na svetovni ravni.

INVAZIVNE TUJERODNE VRSTE PTIC IZ PREDNOSTNEGA SEZNAMA EU

BELOLIČNA TRDOREPKA

Oxyura jamaicensis

Avtohtoni areal: Severna Amerika

Habitat: sladkovodna močvirja, jezera, estuariji

Ključne populacije v Evropi: Velika Britanija, Nizozemska, Francija, Belgija, Nemčija, Španija

Problematika: križanje z avtohtono in ogroženo beloglavko *Oxyura leucocephala*

Trenutno stanje v EU: izkoreninjanje uspešno, populacija trenutno pod nadzorom, le še pribl. 250 osebkov

foto: Chris Gomersall (rspb-images.com)

ŽALOSTNA MAJNA

Acridotheres tristis

Avtohtoni areal: zahodna, osrednja in južna Azija

Habitat: robovi gozdov, poplavne ravnice, kmetijska krajina, antropogeni habitati

Ključne populacije v Evropi: Turčija, posamezne majhne populacije na jugu Evrope

Problematika: škoda na kmetijskih površinah, prenos invazivnih tujerodnih rastlin, tekmovalnost, plenjenje zaroda, prenos parazitov in bolezni

Trenutno stanje v EU: posamezne zelo majhne populacije v južni Evropi, majhno tveganje za invazivnost, a možnost hitrega širjenja v luči klimatskih sprememb

foto: iStock

NILSKA GOS

Alopochen aegyptiacus

Avtohtoni areal: osrednja in južna Afrika

Habitat: močvirja, jezera, travnata pokrajina v bližini vode

Ključne populacije v Evropi: Velika Britanija, Belgija, Nizozemska, Francija, Danska idr.

Problematika: križanje s sorodnimi vrstami, tekmovalnost in agresivnost, škoda na kmetijskih površinah, širjenje nalezljivih bolezni

Trenutno stanje v EU: pribl. 30.000 gnezdečih parov v SZ Evropi, v teku izkoreninjanje za obvladovanje števila

foto: iStock

DOMAČA VRANA

Corvus splendens

Avtohtoni areal: Azija

Habitat: antropogeni habitati, obalna naselja

Ključne populacije v Evropi: Nizozemska, posamezni podatki tudi iz drugih držav

Problematika: plenjenje zaroda in odraslih ptic ter manjših domačih živali, tekmovalnost in agresivnost, škoda na kmetijskih površinah, širjenje bolezni na živino in ljudi

Trenutno stanje v EU: do nedavnega manjša gnezdeča populacija na Nizozemskem, sedaj skoraj popolnoma odstranjena

foto: iStock

SVETI IBIS

Threskiornis aethiopicus

Avtohtoni areal: Afrika južno od Sahare

Habitat: sladkovodna močvirja, jezera, estuariji

Ključne populacije v Evropi: Francija, Italija

Problematika: izjemno hitra rast populacije, plenjenje zaroda vodnih ptic, tekmovalnost, plenjenje dvoživk in nevretenčarjev

Trenutno stanje v EU: izkoreninjanje večinoma uspešno, a stanje v Italiji ni pod nadzorom

foto: Iztok Zupan

MRKI BULBUL

Pycnonotus cafer

Avtohtoni areal: Indijska podcelina, JV Azija, Malajski polotok

Habitat: odprta območja, nižavja, kmetijska krajina, gozdovi, urbana okolja

Ključne populacije v Evropi: Kanarski otoki, Španija

Problematika: škoda na kmetijskih površinah, razpršitev invazivnih tujerodnih rastlin, tekmovalnost in agresivnost

Trenutno stanje v EU: ustaljena, a majhna populacija v Španiji, potencial naselitve na območju Sredozemlja

foto: iStock

Populacija **SVETEGA IBISA** (*Threskiornis aethiopicus*) v Italiji je v zadnjem desetletju skokovito narasla in se danes širi tudi proti Sloveniji.

foto: Iztok Zupan

zmanjšanje gnezdečih populacij vrste. V Italiji takih programov ni bilo in danes ravno ta država gosti glavno jedro evropske populacije svetega ibisa.

SVETI IBIS PRI ZAHODNIH SOSEDIH

DOMEN STANIČ je zaposlen kot varstveni ornitolog na DOPPS-u. V naravnem rezervatu Škocjanski zatok skrbi za monitoring ptic in bazo podatkov, številne popise ptic pa opravlja tudi drugje na terenu. Trenutno je vključen v projekt Kras4us, sodeluje pri mednarodni raziskavi na triprstem detlu in pri raziskavi ptic pogorišča na Krasu. Pred kratkim je prevzel uredništvo revije Svet ptic. Zanimajo ga predvsem gozdne ptice, še posebno detli in drugi duplarji, odvisni od odmrlega drevja.

foto: osebni arhiv

Italijanska populacija svetega ibisa je po prvi potrjeni gnezditvi leta 1989 ostala razmeroma majhna in omejena vse do leta 2006. Zatem je v kratkem obdobju skokovito narasla in se razširila, tudi na območja, kjer vrste prej ni bilo. Do leta 2019 je bilo tako v 31 kolonijah zabeleženih 1249 gnezd, zimsko štetje na prenočiščih pa je leta 2019 razkrilo kar 10.880 osebkov. O izjemno hitri kolonizaciji svetega ibisa v severni Italiji priča tudi primer iz Beneške lagune. Tam je vrsta z 22–24 pari prvič gnezdila leta 2020, že leta 2022 pa je bilo prešteti 6 kolonij s 188 pari. V nam najbližji italijanski deželi Furlaniji – Julijski krajini (FJK) se je sveti ibis hitro širil od leta 2019 dalje. Gnezdenje v FJK je bilo potrjeno leta 2022 in 2023, med januarским štetjem vodnih ptic leta 2023 pa je bilo prešteti okrog 180 osebkov. Od junija 2022 je začela uprava dežele FJK s posebnim odlokom izvajati odstrel, vendar podatki o številu odstreljenih osebkov za zdaj niso na voljo. Kot kaže, je populacija svetega ibisa v osrednjem delu italijanskega areala še v ekspanziji, poleg tega pa so podatki obročkanj pokazali, da se lahko osebkii selijo na srednje velike razdalje (do nekaj 100 km) od gnezdišč. To pa je potencial za vse večjo disperzijo tudi v smeri Slovenije.

V Sloveniji je sveti ibis še zelo redka vrsta, saj smo jo doslej zabeležili le petkrat. Čeprav trenutno ne pomeni neposredne grožnje lokalni biodiverziteti, je nadvse pomembno, da v bližnji prihodnosti spremljamo njeno pojavljanje. Najbolj pričakovana območja pojavljanja pri nas so obalna mokrišča, saj so za vrsto najprimernejši habitat, obenem so to območja, kjer je bila vrsta že zabeležena. Potenci-

alno primerno območje kolonizacije je še spodnja Vipavska dolina v okolici Gorice, ki tvori geografsko kontinuiteto s Furlansko nižino v Italiji, kjer je vrsta že močno zastopana.

POMEMBNOST BELEŽENJA IN SPOROČANJA PODATKOV

Največ podatkov o pojavljanju invazivnih tujerodnih ptic v Sloveniji beležimo na podlagi naključnih opazovanj. Od vseh ptic pa je ravno pri tujerodnih vrstah največ težav s pridobivanjem podatkov, saj opazovalci na terenu tem vrstam pogosto ne posvečajo potrebne pozornosti. Posledično se opažanja tujerodnih vrst ne beležijo tako sistematično kot opažanja drugih vrst ptic in je zato poznavanje razširjenosti teh vrst nekoliko manj popolno. Zato je nadvse pomembno, da ornitologi, opazovalci in ljubitelji ptic vestno beležimo in sporočamo svoja opažanja vseh tujerodnih vrst ptic. Podatke lahko vnesemo v spletno bazo Novega Ornitološkega Atlasa Gnezdičk Slovenije, ali pa jih posredujemo Nacionalni komisiji za redkosti prek spletnega obrazca (www.ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/) ali na naslov mitja.denac@gmail.com.

VIRI

- BANKS, A.N., WRIGHT, L.J., MACLEAN, I.M.D., HANN, C., REHFISCH, M.M. (2008): Review of the Status of Introduced Non-Native Waterbird Species in the Area of the African-Eurasian Waterbird Agreement, 2007 Update. – British Trust for Ornithology, Thetford, Norfolk (UK).
- BORDJAN, D. & ŠINIGOJ, E. (2011): Pojavljanje nilske gosii *Alopochen aegyptiacus* v Sloveniji. – *Acrocephalus* 32 (148/149): 81-83.
- COHEN, T.M., HAUBER, M.E., AKRIOTIS, T., CROCHET, P.-A., KARRIS, G., KIRSCHER, A.N.G., KHOURY, F., MENCHETTI, M., MORI, E., PER, E., REINO, L., SAAVEDRA, S., SANTANA, J., DOR, R. (2022): Accelerated avian invasion into the Mediterranean region endangers biodiversity and mandates international collaboration. – *Journal of Applied Ecology* 59 (6): 1440-1455.
- CUCCO, M., ALESSANDRIA, G., BISSACCO, M., CARPEGNA, F., FASOLA, M., GAGLIARDI, A., GOLA, L., VOLPONI, S., PELLEGRINO, I. (2021): The spreading of the invasive sacred ibis in Italy. – *Scientific Reports* 11: 86.
- GYIMESI, A. & LENSINK, R. (2012): Egyptian Goose *Alopochen aegyptiaca*: An introduced species spreading in and from the Netherlands. – *Wildfowl* 62: 126-143.
- KELLER, V., HERRANDO, S., VOŘÍŠEK, P., FRANCH, M., KIPSON, M., MILANESI, P., MARTÍ, D., ANTON, M., KLVAŇOVÁ, A., KALYAKIN, M.V., BAUER, H.-G. & FOPPEN, R.P.B. (2020): European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. – European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- SCARTON, F. & VALLE, R.G. (2023): Settling and winning: massive nesting and huge productivity of Sacred Ibis *Threskiornis aethiopicus* on a secluded island of the Venetian Lagoon (NE Italy). – *Lavori - Società Veneziana di Scienze Naturali* 48: 39 - 45.
- STANIČ, D. (2023): Strokovni predlog metodologije za zgodnje odkrivanje invazivnih tujerodnih vrst ptic v Sloveniji. Naročnik: Zavod Republike Slovenije za varstvo narave. DOPPS, Ljubljana.
- YÉSOU, P., CLERGEAU, P., BASTIAN, S., REEBER, S., MAILLARD, J.-F. (2017): The Sacred Ibis in Europe: ecology and management. – *British Birds* 110: 197- 212.
- YÉSOU, P. & CLERGEAU, P. (2005): Sacred Ibis: a new invasive species in Europe. – *Birding World* 18 (12): 517-526.

BELE ŠTORKLJE SE VRAČAJO, NA GNEZDU PA RASTE TRAVA?!

// Urša Gajšek

Bela štorclja (*Ciconia ciconia*) je zagotovo ena najbolj znamenitih ptic selivk. Po vsem svetu je znana kot znanilka sreče, pomladi in prinašalka otrok. Prilagodila se je gnezdenju v bližini človekovih bivališč, predvsem na daljnovodnih drogovih, na katerih si zgradi gnezdo. To z leti postaja vse večje in lahko tehtja tudi do pol tone. V gnezditveni sezoni bele štorclje gnezdo skrbno urejajo. Vsak dan ga podrobno pregledajo in po potrebi dogradijo. Čeprav se nam od daleč lahko zdi, da je gnezdo spleteno le iz vej različnih velikosti, ga utrdijo tudi z drugimi organskimi materiali, kot sta blato in gnoj. Posledično se na gnezdu znajde

tudi veliko semen različnih trav ter drugih rastlin. Ko jeseni štorclje svoje domovanje zapustijo in se odpravijo na selitev, lahko na gnezdu hitro zraste trava.

Takšno gnezdo je videti zapuščeno in neprimereno za gnezditve, zato se večkrat vprašamo: ali bi morali travo iz gnezda odstraniti še pred prihodom štorclj? A štorclje naše pomoči ne potrebujejo; takoj, ko se spomladi vrnejo iz Afrike, začnejo urejati gnezdo in nemudoma populijo tudi vso zraslo travo. V roku nekaj dni po prihodu štorclj je gnezdo spet videti kot »novo«.

Par belih štorclj je sam poskrbel za odstranitev trave na gnezdu.

foto: **Urša Gajšek**

Jeseni lahko na gnezdu bele štorclje zraste veliko "plevela".

foto: **Urša Gajšek**

Štorclje gnezdo redno dograjujejo s svežim materialom in z njega čistijo odvečno »zarast«.

foto: **Urša Gajšek**

MAGIČNI SVALBARD – POTOVANJE NA KONEC SVETA

// Darja Zlodej

Polet z dronom nad ledenikom Negrin in pogled na ledolomilec M/S Origo

Kot fotografinja divjih živalih sem sanjala o obisku te oddaljene dežele na koncu sveta, dokler mi ni iznenada z neba padla enkratna priložnost. Že sem sedela na letalu na poti v to na prvi pogled suhoparno, vendar v resnici magično deželo številnih ledenikov, med katerimi se bohota pravo živalsko kraljestvo.

Svalbard je gorato otočje, ki leži v arktičnem krogu na pol poti med celinsko Norveško in Severnim polom. Za to območje je značilno poletno polnočno sonce oziroma zimska polarna noč. Okoli 60 % celotne površine prekrivajo ledeniki, po katerih lomastijo severni medvedi (*Ursus maritimus*); teh naj bi bilo več kot ljudi! Kot del naravovarstvenih prizadevanj za ohranitev občutljivega ekosistema otoka in preprečitev, da bi tujevrstne vrste porušile naravno ravnovesje, so na celotnem otoku uvedli prepoved posedovanja domačih mačk.

TURISTIČEN LONGYEARBYEN

Avgustovsko potovanje se je pričelo v glavnem, premogovniškem, mestu Longyearbyen. S fotografskim kolegom sva kar hitro našla prve ptice –

ZNAČILNOSTI dežele:

Površina: 61.045 km²

Število prebivalcev: 2596

Število vrst ptic: 240

Polnočno sonce:

19. april – 23. avgust

Polarna noč:

14. november – 29. januar

polarne čigre (*Sterna paradisaea*). Na prvi pogled ljubkim pticam najina družba v bližini gnezd ni ustrezala, kar so pokazale z značilnim teritorialnim napadom – zaletavanjem v glavo in cufanjem las. Pošteno sva se nasmejala, hkrati pa ujela kakšno fotografijo. Sledilo je nekaj hribolazenja z izposojeno signalno pištolo, ki je obvezna, brž ko zapustiš glavno mesto, in sicer kot obramba pred severnimi medvedi, ki nemalokrat zatavajo tudi v samo glavno mesto. Po hribih so se pasle kratkokljune gosi (*Anser brachyrhynchus*), po lagunah pa so nabirali hrano belolične gosi (*Branta leucopsis*) in morski prodniki (*Calidris maritima*). Naleteli smo tudi na pravo presenečenje – »kokošnjak« številnih belk (*Lagopus muta*) z mladički, ki so povsem brez strahu tekale med nami in z oglašanjem opozarjale nase. Družbo so jim delali snežni strnadi

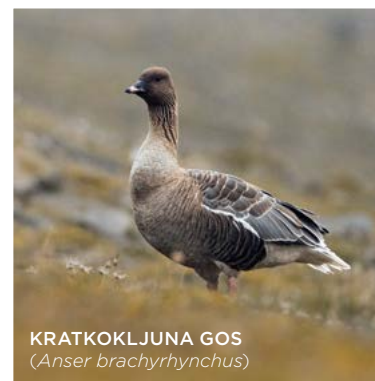
BODIČASTA GOVNAČKA
(*Stercorarius parasiticus*)

POLARNA ČIGRA
(*Sterna paradisaea*)

BELKA
(*Lagopus muta*)

KRATKOKLJUNA GOS
(*Anser brachyrhynchus*)

POLARNA LISICA
(*Vulpes lagopus*)

Boj za hrano – severna medveda (*Ursus maritimus*) se ravsata za mrtvega mroža (*Odobenus rosmarus*).

BELI GALEB
(*Pagophila eburnea*)

PREOSTALE ZANIMIVE VRSTE PTIC:

- lastovičji galeb**
(*Xema sabini*)
- pisana gaga**
(*Somateria spectabilis*)
- zlata prosenka**
(*Pluvialis apricaria*)
- kamenjar**
(*Arenaria interpres*)
- zimska raca**
(*Clangula hyemalis*)
- njorka** (*Alca torda*)
- arktični sokol**
(*Falco rusticolus*)
- snežna sova**
(*Bubo scandiacus*)
- ploskokljuni liskonožec**
(*Phalaropus fulicarius*)

Z LEDOLOMILCEM NA FOTOLOV

Deset fotografov se nas je vkrcalo na 40 m dolg ledolomilec M/S Origo, ki je postal naš dom za naslednjih deset dni na fotografski ekspediciji pod vodstvom Earlanda Haarberga, fotografa revije National Geographic. Kljub prijetnim 5 do 10 stopinjam Celzija smo prejeli topla oblačila za izhode z glavne ladje z gumenjaki. V polnočnem soncu smo oprezali za živalmi in na otoku Amsterdam zagledali prva severna medveda, ki sta mrcvarila mrtvega mroža (*Odobenus rosmarus*). Priložnost za pojedino so iskali tudi beli galebi (*Pagophila eburnea*), za katere je značilen piskajoč »lisičji klic«, ki opozarja druge ptice na bližnje plenilce.

RAJSKI KLIFI ALKEFJELLET

Zaradi razburkanega morja in slabosti potnikov smo spremenili prvotni plan plovbe do severnega poletnega ledu ter zapluli do pravega ptičjega

raja – klifov Alkefjellet. Sestavljeni so iz do 100 m visokih bazaltnih stebrov, na katerih gnezdi 60.000 parov debelokljunih lumn (*Uria lomvia*). Magičen prizor v soju polnočnega sonca! Na klifu so se pojavljali tudi rakovičarji (*Alle alle*) in zvite polarne lisice, ki so oprezale za ranjenimi pticami ali neusmiljeno kradle hrano lednim galebom (*Larus hyperboreus*).

Pri ledeniku Negri smo bili priča glasnemu lomljenju ledu. S čolni smo se prebijali skozi odlomljene ledeniške skale, ki so blokirale ledolomilčev motor, hkrati pa so bile tudi zatočišče bodičaste govnačke (*Stercorarius parasiticus*), ki je iz zasede oprezala za plenom – tudi za mojim dronom, ki ga je skupaj z lednih viharnikom (*Fulmarus glacialis*) napadala z eno samo misijo – sklatiti ga v morje. Večje ledene skale pa so bile »prevoz« triprstnim galebom (*Rissa tridactyla*), ki veljajo za zelo razširjeno vrsto ptic na Svalbardu. Ves čas so nas spremljale gage (*Somateria mollissima*), velike govnačke (*Stercorarius skua*), pozdravila pa nas je tudi lopatasta govnačka (*Stercorarius pomarinus*). Pravo presenečenje je bil rdečegrli slapnik (*Gavia stellata*), ki je nase opozoril z glasnim, mijavkanju podobnim zvokom, nato pa zaokrožil pred ledenikom.

VRNITEV V SPREMSTVU KITOV

Vračali smo se mimo ledeniškega slapa na ledeniku Austfonna, kjer smo srečali kolonije mrožev in navadnih tjulnjev (*Phoca vitulina*). Ti so se radovedno potapljali okoli čolnov in mimo otočkov z gnezdečimi polarnimi čigami, od koder nismo prišli brez prask. V fjordu Magdalena, ob ledeniku Lilliehok, so se najbolj pogumni potniki izkusili v skoku v ledeno (-1°C) morje. Ustavili smo se pri klifih mormonov (*Fratercula arctica*), a smo jih videli le peščico, saj so večinoma že odleteli na odprto morje. Do glavnega mesta so našo ladjo veličastno pospremili kiti beluge (*Delphinapterus leucas*), svojo veličino pa nam je tik ob ladji pokazal tudi ščukasti kit (*Balaenoptera acutorostrata*), ki lahko zraste tudi do 10 metrov.

Ekspedicije je bilo konec in prav tako se je končalo obdobje celodnevne sonca s prvim čudovitim barvitim sončnim zahodom. Celotna ekspedicija je bila uspešna, saj smo zabeležili rekordno število polarnih medvedov tega leta – v desetih dneh nam je uspelo videti 20 različnih osebkov. Polnočno sonce pa je ves čas botrovalo odlični fotografski priložnosti igre s svetlobo.

DEBELOKLJUNE LUMNE
(*Uria lomvia*) na klifih Alkefjellet
foto: vse Darja Zlodej

Poimenovanje Arktika prihaja iz grške besede arktos, kar pomeni medved (torej dežela medvedov), medtem ko Antarktika na drugem koncu našega planeta z igro besed »anti« pomeni dežela brez medvedov.

Šestnajstdnevno potovanje in desetdnevna fotografska ekspedicija brez signala in kakršnega koli stika s preostalim svetom, le uživanjem v lepotah narave, sta mi pustila močan pečat in željo po vrnitvi. Naslednjič morda v zimskem času, kjer je večja možnost plovbe do poletnega ledu, na katerem je moč videti severne medvedke z mladički ali nekoliko več akcije – lov severnih medvedov na obročaste tjulnje (*Pusa hispida*), ki počivajo in kotijo na ledenih ploščah.

RAZISKOVANJE HOKOJK V BRAZILSKEM PANTANALU

// Martin Senič

Družina (pravih) hokojk vrste *Crax fasciolata*. Na sliki so odrasla samica in samec ter mlad samec. Mladiči z odraslimi živalmi ostanejo tudi do 10 meseca starosti.
foto: **Martin Senič**

Za večino ptic, predvsem gozdnih, razširjenih v Neotropisu (tropskih in subtropskih predelih Novega sveta), še vedno primanjkujejo nekateri osnovni podatki o njihovi biologiji. To velja tudi za predstavnike iz družine hokojk (Cracidae), kot so šakujke, čakalake in prave hokojke. Kljub njihovi pomembni ekološki vlogi in široki razširjenosti v neotropski regiji so hokojke slabo raziskane. V splošnem imamo pri tej skupini opraviti s pomanjkanjem osnovnih informacij o biologiji, kot so reproduktivni vzorci, prehranjevalne navade, velikosti teritorijev in gostote populacij posameznih vrst. Ti podatki pa so ključnega pomena za ustrezno načrtovanje varstvenih ukrepov. Eden glavnih razlogov za pomanjkanje znanja je ta, da so

hokojke izmuzljive, obenem pa živijo v ekstremnih okoljih, ki terjajo velik logistični, časovni in finančni napor. Sam sem se o tem prepričal med svojim raziskovanjem hokojk v sklopu dolgoročne študije, ki jo opravljam na območju severnega Pantanala v Braziliji.

HOKOJKE IN NJIHOVO VARSTVO

Hokojke veljajo za najbolj ogroženo družino ptic na območju Južne in Srednje Amerike. Pogosto živijo v okoljih, ki so izpostavljena velikim antropogenim spremembam, kot si jih na evropskem nivoju le težko predstavljamo. Nekateri človekovi posegi so iz socialno-ekonomskega vidika neizogibni. Pretvorba raznolikega avtohtonega življenja v monokulturne nasade in pašnike je pogosto posledica prizadevanj držav globalnega juga po izboljšanju svojega gospodarskega položaja. Izguba habitatov, predvsem kot posledica krčenja »neskončnih« gozdov, skupaj s prekomernim lovom sta glavni grožnji za hokojke. Pri tem je lov pogosto povezan tudi z zagotavljanjem prehranske varnosti ljudi, ki tam živijo. Ne smemo pa prezreti niti negativne vloge vplivnih posameznikov ter multinacionalk, ki na območju globalnega juga delujejo pod manj strogimi regulacijami, pri čemer zasledujejo predvsem lasten dobiček.

Družina hokojk obsega 57 srednje velikih do velikih vrst ptic. Med njimi je 25 vrst globalno ogroženih ali pa so tik pred tem, da to postanejo, ena je v naravi že izumrla, za pet vrst pa nimamo podatkov o stanju populacij. Hokojke iz poddružine Cracinae so še posebej občutljive za krčenje habitata

Hokojka vrste *Pipile grayi* je izmed vseh vrst na območju raziskave najtežavnejša za raziskovanje. Njene populacije so v upadu.

foto: **Martin Senič**

in prekomerni lov in so zaradi tega v veliki meri izpostavljene lokalnim izumrtjem. Prave hokojke kot največje predstavnice družine navadno ležejo le eno do dve jajci na leto, starša ostaneta z mladičem tudi do 10 mesecev, spolno zrelost pa dosežejo v drugem letu starosti. To velja tudi za hokojko vrste *Crax fasciolata*, glavno vrsto moje raziskave. Globalno je po kriterijih IUCN-a opredeljena kot ranljiva vrsta (»Vulnerable«) z visoko prioriteto za ohranjanje. Njeno območje razširjenosti se je v zadnjih desetletjih zmanjšalo za velikost približno petnajstih Slovenij!

PANTANAL - ZADNJE ZATOČIŠČE MNOGIH OGRŹENIH VRST

Pantanal, ki se razteza v osrčju Južne Amerike med Brazilijo, Bolivijo in Paragvajem, je s površino 195.000 km² in obsežnimi poplavnimi območji največje celinsko mokrišče na svetu. Je še slabo raziskan in razmeroma nedotaknjen, kar omogoča raziskave redkih in ogroženih vrst ter pridobivanje ključnih podatkov v njihovem naravnem okolju. Tu se v velikem številu pojavlja več vrst hokojk, med njimi tudi prej omenjena vrsta *C. fasciolata*, ki tu dosega največje populacijske gostote.

Moje raziskovanje poteka v 4200 hektarov velikem zasebnem rezervatu SESC Pantanal, Baía das Pedras v občini Poconé, v brazilski zvezni državi Mato Grosso. Ta je del večjega zavarovanega območja Estância Ecológica Sesc Pantanal, za katero so značilne močne sezonske poplave, ki ustvarjajo mozaičnost habitatov s pol listopadnimi in obrežnimi gozdovi, močvirji, grmiščnimi sestoji in savanskimi tvorbami.

BOLJŠE POZNAVANJE VRST NA OBMOČJU Z NIZKIM ČLOVEŠKIM VPLIVOM

Leta 2017 sem se kot magistrski študent v okviru svoje študijske prakse pridružil raziskovalni skupini »Computational Bioacoustics Research Unit« univerze v Mato Grosso. Obisk se je nato hitro razvil v raziskovalno sodelovanje s ciljem prispevati k boljšemu razumevanju hokojk na tem območju. V zadnjih letih sem sodelovanje še dodatno okrepil za namene svoje doktorske naloge, v sklopu raziskovalnega sodelovanja med Oddelkom za biodiverzitetu UP Farnit in že omenjeno raziskovalno skupino. V letu 2024 načrtujem že tretji raziskovalni obisk, ki bo v celoti namenjen zbiranju podatkov na terenu.

V sklopu dosedanjih raziskav smo preučevali predvsem vrsto *C. fasciolata*. S pomočjo lovskih kamer smo spremljali njene reprodukcijske, dnevne in sezonske vzorce, socialno organizacijo ter razmerje med spoloma. Prvi rezultati so pokazali, da se vrsta na območju raziskave lahko razmnožuje celo leto, kar je novost glede na pretekle ugotovitve. Razmer-

Prizadevanje za izboljšanje obstoječega znanja o predstavnicah družine hokojk je ključno za pripravo ustreznih strategij njihovega varstva.

je med spoloma je pri odraslih osebkih uravnoteženo, kar skupaj z visokim številom opažanj kaže na zdravo lokalno populacijo. Ob večjih človekovih vplivih ne bi bilo tako, saj lov povečuje smrtnost samcev. Pri hokojkah smo prvič potrdili, da je v naravi razmerje med spoloma pri mladičih močno v prid samicam, kar nakazuje na višjo stopnjo smrtnosti samic med obdobjem odraščanja.

Raziskavo sedaj razširjamo na ocenjevanje populacijskih gostot omenjene vrste na tem območju, obenem pa še na druge vrste hokojk, tj. čakalako vrste *Ortalis canicollis*, šakujko vrste *Penelope ochrogaster* in hokojki vrste *Pipile cujubi* in *P. grayi*. Med našimi cilji je pridobitev novih informacij o vzorcih njihovega razmnoževanja, teritorialnem vedenju in prehranjevalnih navadah. Za oceno njihovega stanja poleg lovskih kamer uporabljamo tudi bioakustiko in neposredna opazovanja. Naša raziskava poteka na neokrnjenem območju z minimalnimi človeškimi vplivi. To povečuje uporabnost rezultatov za načrtovanje naravovarstvenih ukrepov na območjih, kjer so vrste izpostavljene večjim grožnjam, obenem pa podatki o naravnem stanju niso vedno dosegljivi. Zbrani podatki so pomembni tudi za redkejša, a sorodne vrste hokojk s podobnimi življenjskimi navadami.

Na spletni strani: www.linktr.ee/martin.senic (ali prek priložene QR kode) si lahko ogledate kratek predstavitveni video moje raziskave in najdete podrobnejše informacije o vrsti *C. fasciolata*.

Pantanal v osrčju Južne Amerike velja za največje celinsko mokrišče na svetu. Njegova obsežna poplavna območja so še slabo raziskana in razmeroma nedotaknjena, kar omogoča raziskave redkih in ogroženih vrst.

foto: iStock

ALI JE HROMI VOLNORITEC RES HROM IN IMA VOLNENO RIT?

// Barbara Zakšek

Samec hromega volnoritca
(*Eriogaster catax*)

foto: Barbara Zakšek

Hromi volnoritec (*Eriogaster catax*) je metulj iz družine kohljic, v katero uvrščamo večje nočne metulje, ki imajo praviloma kosmate gosenice, velikokrat pa gosenice tudi spletejo svilnate zapredke, na katerih preživijo del življenja. Poleg hromega v Sloveniji živita še dve vrsti volnoritcev, in sicer spomladanski (*E. lanestrus*) in hrastov (*E. rimicola*). Hromi volnoritec bi bil zgolj ena izmed 3400 vrst nočnih metuljev, ki živijo v Sloveniji, če ne bi bil uvrščen v Prilogo II in IV Direktive o habitatih, zaradi česar je deležen

Gnezdo gosenic hromega
volnoritca na glogu.

foto: Barbara Zakšek

posebne pozornosti. Za vrste, navedene v Prilogi II Direktive o habitatih, so namreč države članice Evropske unije zavezane k njihovem ohranjanju z opredeljevanjem Posebnih ohranitvenih območij (Natura 2000 območja). V Prilogo IV pa so uvrščene živalske in rastlinske vrste v interesu skupnosti, ki jih je treba strogo varovati.

ŽIVLJENJSKI KROG NAM RAZKRIJE KAKO JE HROMI VOLNORITEC DOBIL IME

Ob prvem stiku z imenom »hromi volnoritec« verjetno nihče najprej ne pomisli na metulja in si težko predstavljamo, katera žival se skriva za tem imenom. Nam pa vpogled v življenje hromega volnoritca hitro razkrije izvor njegovega imena.

Odrasle osebe, ki niso najboljši letalci, bomo le redko opazili, a ko se nam le nasmehne sreča, bo to največkrat v mraku, od septembra do začetka novembra. V tem času samice odlagajo jajčeca na vejice črnega trna (*Prunus spinosa*) ali gloga (*Crataegus* sp.). Odlagajo jih v skupkih, s tudi več 10 jajčec, ki jih prekrijejo z dlačicami s konca zadka. Tako so skrita pred morebitnimi plenilci in zavarovana pred nizkimi zimskimi temperaturami. Tako jajčeca pred mrazom in plenilci zavarujejo vse tri pri nas živeče vrste volnoritcev in prav po tej lastnosti je rod dobil slovensko ime. V toplejših spomladanskih dneh, praviloma aprila, pred olistanjem hranilnih rastlin, se iz jajčec izležejo gosenice. Te v prvih razvojnih stopnjah živijo skupinsko v gnezdih v bližini mesta, kjer so bila odložena jajčeca, iz katerih so se izlegle. Gnezda iz svilnatih niti spletejo gosenice same in so različnih velikosti, vendar večinoma širine 4–7 cm in dolžine 8–13 cm. Podnevi, ko je gnezdo najbolj

osončeno, se gosenice zadržujejo na gnezdu. Po treh levitvah pa gnezdo zapustijo in živijo samostojno. Po treh do štirih tednih se gosenice po peti levitvi zabubijo v svilenem kokonu v vrhnjem sloju tal. Iz večine bub se jeseni razvijejo metulji, del bub pa lahko prezimi do naslednje jeseni ali pa do končne razvojne stopnje počaka celo več let. Odrasli metulji se ne hranijo in živijo od zalog, ki so jih pridobili kot gosenice, zato živijo zelo kratek čas. Samci poginejo po parjenju, samice pa po odlaganju jajčec. Zaradi slabe mobilnosti odraslih osebkov je bil rodovnemu imenu volnoritec dodan še pridevnik hromi.

KDAJ IN KJE GA NAJLAŽJE SREČAMO V NARAVI

V nasprotju z večino drugih nočno aktivnih nočnih metuljev odrasli osebki hromega volnoritca neradi priletijo na luči za privabljanje nočnih metuljev. Zato se vrsto v naravi najlažje zazna v zgodnjem spomladanskem času, ko lahko na hranilnih rastlinah opazujemo gnezda gosenic. Časovno okno za opazovanje gnezd gosenic je precej kratko, v Sloveniji traja približno mesec dni. Na časovno okno opazovanja močno vplivajo spomladanske vremenske razmere ter nadmorska višina. Tako lahko gnezda gosenic hromega volnoritca v toplejših predelih Slovenije opazimo že v zadnjih dneh marca, na višjih nadmorskih višinah pa vse do začetka maja, z izrazitim vrhom v aprilu.

Hromi volnoritec je vezan na obrobja termofilnih presvetljenih gozdov, zaraščajoče se pašnike in travnike ter grmišča in mejice v toplih in vlažnih legah, katerih glavna gradnika sta črni trn in glog, na katerih lahko v aprilu opazujemo gnezda gosenic. Ta so praviloma na osončeni strani grma, na višini 20–300 cm nad tlemi. Vrsta je razširjena v večjem delu Slovenije, iz alpskega in predalpskega sveta severozahodne Slovenije pa z izjemo Kobariškega Stola nimamo novejših podatkov o njej. Največje zgoščitve najdb so v Slovenski Istri, na Krasu in lokalno v severovzhodni Sloveniji. Po doslej znanih podatkih se hromi volnoritec v Sloveniji pojavlja med 0 in 1100 m nadmorske višine. Na najnižji nadmorski višini so populacije tik ob morju v Sečoveljskih solinah, medtem ko je najvišje ležeča najdba na Kobariškem Stolu.

OGROŽENOST IN VARSTVO

V Sloveniji je hromi volnoritec ogrožena in zavarovana vrsta metulja. Zanj smo razglasili tudi posebna varstvena območja Natura 2000 – trenutno so taka območja tri (Slovenska Istra, Sečoveljske soline in estuarij Dragonje ter Kras). Zaradi slabega poznavanja razširjenosti vrste pa opredelitev območij v Sloveniji še ni zaključena. Pri nas hromega volnoritca najbolj ogroža izginjanje življenjskega prostora zaradi krčenja grmišč, mejic in strukturiranih gozdnih robov.

STE GA OPAZILI? SPOROČITE NAM!

Poznavanje razširjenosti in ekologije vrste se je pri nas v zadnjih letih občutno povečalo, kljub temu pa še ni zadostno. Vsako leto namreč odkrijemo nova območja, kjer je vrsta prisotna in pridobimo nova znanja o njeni ekologiji. Zato prosimo vse, ki med aprilskimi sprehodi v naravi opazite zapredke gosenic na črnem trnu ali glogu, da jih fotografirate in opažanja sporočite na barbara.zaksek@ckff.si ali na 031 644 431 (Barbara). Vsako opažanje je dragoceno in bo pripomoglo k poznavanju stanja vrste in njenemu dolgoročnemu varstvu.

1

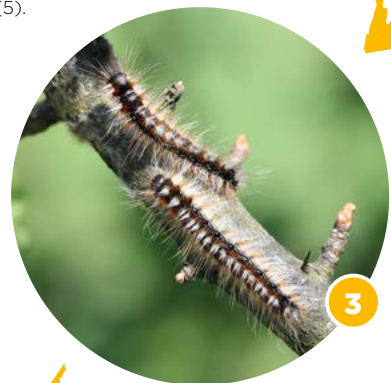
ŽIVLJENJSKI KROG HROMEGA VOLNORITCA

Samice jeseni po parjenju odložijo jajčeca (1) na hranilne rastline, ki jih prekrijejo z dlačicami iz zadka. Spomladi se iz jajčec izležejo gosenice, ki si iz svilene niti spredejo zapredke, ki jih imenujemo gnezda gosenic (2, 3). Poleti se gosenice na tleh zabubijo (4) in jeseni se iz bub izležejo odrasli osebki (5).

foto: Barbara Zakšek

2

3

4

5

TOGOTNIK

// Nik Milek

Na oblačno aprilsko sredo smo se s prijatelji odločili za krajši ptičarski izlet na njive v okolici Homca, kjer naj bi se zadrževala večja jata prib (Vanellus vanellus) in zlatih prosenk (Pluvialis apricaria). Ob prihodu smo postavili teleskop in od daleč skrbno prešteli ptice v jati. Kar naenkrat se je v vidnem polju teleskopa prikazal pobjrežnik z belo obarvanim vratom. Togotnik! In to samec v dvoritvenem perju!

Samec togotnika z belim ovratnikom dvori na rastišču.

foto: Mike Langman (rspb-images.com)

Jata togotnikov med pomladansko selitvijo v Škocjanskem zatoku. Tretji in četrti osebek z desne imata značilno belino na vratu, ki je spomladi opazna na marsikateremu togotniku. Belina se včasih razteza po večjem delu spodnje strani telesa in glave.

foto: Bojan Škerjanc

Togotnik (*Calidris pugnax*) spada med pobjrežnike. Čeprav ga nekateri viri uvrščajo v ločen rod *Philomachus*, so novejšje genetske raziskave pokazale, da spada med prodnike (*Calidris* spp.). Njegova bližnja sorodnika sta ostrorepi prodnik (*C. acuminata*) in ploskokljunec (*C. falcinellus*). V Sloveniji togotnika redno beležimo med jesensko in spomladansko selitvijo, ki ima izrazit višek v marcu in aprilu, čez zimo pa se pri nas pojavlja zgolj izjemoma. Gnezdi na mokrotnih travnikih in mokriščih severne Evrazije, od nižin Nizozemske pa vse do skrajnega severovzhoda Sibirije. Večinoma prezimuje v podsaharski Afriki ter na azijskih obalah Indijskega

oceana, nekaj prezimovališč pa je tudi v Evropi in na skrajnem jugu Avstralije. Togotnik je zelo socialna ptica, ki se rada združuje v večje ali manjše jate. To je najbolj izrazito med paritvenim obdobjem, a tudi med selitvijo in prezimovanjem, ko se številni osebki skupinsko prehranjujejo.

Gre za razmeroma velikega pobjrežnika, pri čemer največji togotniki dosegajo tudi čez 30 cm dolžine. Velikostne razlike so med osebki lahko zelo očitne, tako med spoloma kot tudi znotraj njiju. Že v manjši jati lahko med največjo in najmanjšo ptico opazimo več vmesnih velikosti, pri čemer so samci večji od

samic. Med predparitveno golitvijo se samcem na vratu in glavi razvije dolgo in izrazito obarvano dvoritveno perje, ki po videzu rahlo spominja na ovratnike in nabornice bogatejših ljudi 16. in 17. stoletja.

BOJEVITA PTICA

Že vrstno ime *pugnax*, ki v prevodu pomeni bojevit, nam nekaj pove o naravi togotnika. Tudi slovenska beseda »togotnik« nima ravno prijaznega prizvoka, dobesedni prevodi tujih imen za to ptico pa vsebujejo npr. besedi »ovratnik« in »borec«. Vse to je povezano z videzom in vedenjem togotnikov med paritvenim obdobjem. Samci, ki imajo takrat na vratu izrazit ovratnik različnih barv in vzorcev, postanejo zelo agresivni. Dvorjenje poteka na skupinskih »rastiščih« ali plesiščih (ang. »lek«) velikosti približno enega kvadratnega metra, kar je sicer dokaj redek pojav med ptiči. Samci na rastiščih uprizarjajo različne rituale, ki vključujejo skakanje, mahanje in ploskanje s perutmi, pa tudi zaganjanje v tekmece.

ZANIMIVE PARITVENE STRATEGIJE

Hierarhija med samci je na rastiščih jasno urejena in jo je moč razbrati po telesni velikosti osebkov in obarvanosti ovratnikov. Teritorialni samci, ki aktivno dvorijo, sestavljajo veliko večino vseh samcev v populaciji. To so največji in najtežji osebki, ki imajo vratove obarvane v kombinacijah rjave in črne barve. Svojim rastiščem so zelo zvesti, saj jih branijo dokaj agresivno in se vse življenje za gnezdenje vračajo na isto mesto.

Drugi tip so satelitski samci, ki se jim vratovi obarvajo belo ali rjavkasto belo. So manjši od teritorialnih samcev, njihov delež pa je 15 %. Čeprav so lahko konkurenti v boju za samice, jih teritorialni samci ne podijo s svojih plesišč. Razlog za to je, da navzočnost samcev z različno obarvanimi ovratniki privablja večje število samic.

Tretji tip samcev pa je bil odkrit šele nedavno. Gre za 1 % populacije samcev, imenovanih »faeders«, ki v paritvenem obdobju ostanejo obarvani zelo podobno kot samice. Taki osebki se po velikosti uvrščajo med samce in samice, obenem pa ne dobijo tipičnega ovratnika in posebne dvoritvene obarvanosti. Njihova strategija je ta, da »ukradejo« in oplodijo samice, ki so prišle na ogled obarvanih teritorialnih samcev.

Pri posameznem samcu se skozi celo življenje izraža en tip obarvanosti in vedenja, ki se deduje po očetu. Zanimivo je, da se kot del dvorjenja na rastišču pogosto dogaja, da samci namesto samice naskočijo drugega samca. To počnejo tudi samci tipa »faeder«, ki s takim vedenjem razkrijejo svoj spol drugim samcem. »Prave« samice namreč nikoli ne naskakujejo samcev.

Vseeno pa imajo tudi samice svojo paritveno strategijo. Posebnost togotnikov je zelo visoka raven poliandrije – pojava, ko se ena samica pari z več samci, ti pa pri togotnikih lahko pripadajo vsem trem tipom. Posledično so lahko mladiči iz istega legla potomci različnih očetov in odrastejo v samce različnih tipov. Iz povprečnega legla štirih jajc, ki jih samica leže v plitko vdolbino na tleh, se tako lahko izvalijo vse štiri možne oblike togotnikov – samica in vsi trije tipi samcev.

Samci togotnika s temno obarvanimi ovratniki so na vrhu hierarhije rastišča in so najbolj bojeviti.

foto: iStock

Hierarhija med samci je na rastišču jasno urejena in jo je moč razbrati po telesni velikosti osebkov in obarvanosti ovratnikov.

VIRI:

- KELLER, V., HERRANDO, S., VORIŠEK, P., FRANCH, M., KIPSON, M., MILANESI, P., MARTI, D., ANTON, M., KLVANOVA, A., KALYAKIN, M. V., BAUER, H.-G., FOPPEN, R. P. B. (2020): European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. – European Bird Census Council and Lynx Edicions, Barcelona.
- VERKHUIL, Y. I., JUKEMA, J., GILL, J. A., KARLIONOVA, N., MELTER, J., HOOIJMEIJER, J. C. E. W., PIERSMA, T. (2008): Non-breeding faeder Ruffs *Philomachus pugnax* associate according to sex, not morphology. – *Bird Study* 55 (3): 241–246.
- LANK, D. B. & SMITH, C. M. (1992): Females prefer larger leks: field experiments with Ruffs (*Philomachus pugnax*). – *Behavioral Ecology and Sociobiology* 30 (5): 323–329.

ZIMSKE RADOSTI ALI BOJ ZA PREŽIVETJE?

Bilo je mrzlo januarsko jutro. Snežilo je in razmere za fotografiranje so bile res odlične. Nenadoma je iz gozda priletel **SREDNJI DETEL** (*Dendrocoptes medius*) in pristal na veji podrtga drevesa. S svojimi čudovitimi barvami in vzorci je bil pravi kontrast sivemu in hladnemu okolju.

Zima je čas, ko se mnoge živali borijo za preživetje. **KANJE** (*Buteo buteo*) pozimi težje najdejo hrano, zato se mnogokrat med njimi vnamejo pravi boji. Da bi ujel takšne trenutke, sem zgradil fotografsko opazovalnico, iz katere lahko opazujem in fotografiram navade in vedenje kanj, ne da bi jih pri tem motil.

KROKARJI (*Corvus corax*) so družabne, igrive, prilagodljive, zelo pametne in previdne ptice. Krokar na fotografiji je zagledal kos mesa in poskakoval okrog njega kot najbolj srečen otrok. Ko se je prepričal, da je vse varno, je kos hitro zgrabil in ga celega pogoltnil.

“Le malo kaj je lepše kakor dan, preživet v naravi med raziskovanjem, opazovanjem in fotografiranjem lepot stvarstva.”

MILAN VIDA KOVIĆ

ZAPOSILITEV: inženir fotografije, tajnik in vzdrževalec računalniške opreme
 O FOTOGRAFIRANJU: fotografija in narava sta me že od nekdaj zanimali. Ko sem bil star 10 let, sta mi starša podarila prvi analogni fotoaparata, od takrat je ta postal del mojega življenja. S svojimi fotografijami želim gledalce ozavešiti o tem, kako lepa, a krhka je narava okrog nas, in jih spodbuditi k skrbnemu ravnanju z okoljem, ki nam je bilo zaupano. Trenutno pri svojem delu uporabljam fotoaparata Nikon Z9 in objektiv Nikkor Z 400mm f/4.5.

foto: avtoportret

ZDRUŽBE PTIC NA KRAŠKEM POGORIŠČU PRVO LETO PO POŽARU

// Domen Stanič in Davide Scridel

Požar na Krasu je imel najbolj pozitiven učinek na vrste ptic, ki se hranijo s saproksilnimi nevretenčarji. Na sliki je črna žolna (*Dryocopus martius*) na zoglenelem črnem boru.
foto: **Domen Stanič**

Obsežni požar, ki je poleti 2022 prizadel zahodni del Krasa, je bil največji v zgodovini Slovenije, saj je zajel več kot 3000 hektarov površin, od tega večinoma gozdov. Gorelo je tudi na italijanski strani meje in skupno je požar tako obsegal 4500 hektarov. Znano je, da imajo požari lahko različne učinke na združbe ptic, ki poseljujejo prizadeta območja. V luči tega se je skupina ornitologov z obeh strani meje odločila za monitoring ptic na pogorišču, z namenom raziskati odziv ptic na požar. Tako nas je devet popisovalcev iz Slovenije in Italije spomladi 2023 opravilo popis ptic na čezmejnem območju pogorišča (občine Komen, Miren-Kostanjevica, Sežana, Doberdob, Tržič in Devin-Nabrežina). Po metodi točkovnega popisa smo dvakrat v sezoni popisali 139 točk, ki so bile postavljene tako na pogorišču kot tudi na neprizadetih območjih (kontrolah). Habitat na popisnih točkah in stopnjo pogorelosti smo ocenili že na terenu, natančneje pa smo ju analizirali šele po terenski sezoni s pomočjo satelitskih orodij in z uporabo statističnih modelov.

SPLOŠEN NEGATIVNI UČINEK POŽARA V PRVEM LETU

Prva obdelava podatkov je pokazala nekatere morda pričakovane, a vendarle zanimive rezultate. Vsi rezultati se nanašajo na stanje združb ptic v prvem letu po požaru in zagotovo niso »dokončni«. Natančnejše zaključke bomo lahko naredili šele po nekaj zaporednih sezonah zbiranja podatkov na terenu.

Prvo leto po požaru so bili habitati z drevesno vegetacijo v splošnem vrstno bogatejši od odprtih habitatov, obenem smo več vrst zabeležili na območjih topografskih depresij (v dolinah in vrtačah) ter na območjih srednjih naklonov. Območja, kjer je bil požar silovitejši, so bila vrstno revnejša, najmočnejši upad vrst pa so doživela območja kraške

gošče z vegetacijo nad petimi metri višine in borovi gozdovi. Manj je požar prizadel vrstno pestrost na območjih nizke gošče (pod petimi metri višine vegetacije) in travnikov. Podoben odziv na požar smo opazili pri številčnosti ptic, kjer je bil zabeležen večji upad številčnosti v gozdnatih habitatih. V splošnem pa smo potrdili negativni učinek požara na združbe ptic prvo leto po požaru.

RAZLIČEN ODZIV POSAMEZNIH VRST NA POŽAR

Ker so lahko učinki požara vrstno specifični, smo analizirali še odziv nekaterih indikatorskih vrst za tri tipe habitatov. Gozdni indikatorji so pokazali precej raznolik odziv: na nekatere vrste je imel požar pozitiven učinek (veliki detel), na druge negativen (kratkoprsti plezalček), na tretje pa požar navidezno ni imel posebnega učinka (ščinkavec). Na izbrane indikatorje nizke gošče in grmovja (rjava penica, kratkoperuti vrtnik, slavec) je imel požar negativen učinek. Glavna indikatorja odprtih habitatov (smrdokavra in hribski škranjec) pa sta pokazala pozitiven odziv na požar, verjetno zaradi povečanja odprtih površin ter deleža golih tal in nizke trave.

Prvi rezultati naše raziskave kažejo, da je intenziteta požara pomemben dejavnik, ki oblikuje združbe ptic na prizadetih območjih. Zanimivo je predvsem dejstvo, da so med »zmagovalci« tudi nekatere varstveno pomembne vrste ptic, vezane na odprte habitate. Popis ptic na pogorišču imamo namen nadaljevati tudi v prihodnjih sezonah, z namenom spremljanja sprememb združb ptic na pogorišču.

Pri zasnovi in izvedbi raziskave so poleg avtorjev prispevka sodelovali še: Primož Kmecl, Kajetan Carnos, Urška Koce, Matija Mlakar Medved, Sara Cernich, Paolo Utmar, Paul Tout in Lucrezia Pacorini.

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS, APRIL - JULIJ 2024

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon **041/712 796** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva www.ptice.si in na FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS najkasneje na dan dogodka.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

APRIL

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

MAJ

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

JUNIJ

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

JULIJ

PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

IZLETI

NED
28
APR

ALI NA GORIČEM ŠE POJE HRIBSKI ŠKRJANEC?

Gregor Domanjko (informacije in prijave na 031 340 399 ali gregor.domanjko@gmail.com)

parkirišče pred trgovino Spar v Mačkovcih (Mačkovci 48c, 9202 Mačkovci)

od 9.00 do 12.00

Hribski škrjanec spada med zelo posebne in bolj redke vrste ptic na Goričkem. Redek je postal zaradi načina življenja in hitrih sprememb v kmetijski krajini v zadnjih dveh desetletjih. Na izletu boste spoznali, ali v Kuštanovcih še poje hribski škrjanec in zakaj je tako poseben. Naučili se boste, kje hribski škrjanec na Goričkem lahko gnezdi, kaj ga ogroža in kako mu lahko pomagamo. Na izletu bomo spoznali tudi druge ptice kmetijske krajine, kot so smrdokavra, prosnik, vijeglavka idr. Dogodek organizirata Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in Javni zavod Krajski park Goričko.

HRIBSKI ŠKRJANEC (*Lullula arborea*)

ilustracija: **Mike Langman**
(rspb-images.com)

SOB
11
MAJ

DAN ODPRTIH VRAT V NARAVNEM REZERVATU ORMOŠKE LAGUNE

Naravni rezervat Ormoške lagune
(Frankovci 53, 2270 Ormož)

ob 7.00

Vabimo vas, da se nam pridružite pri spoznavanju ptic Ormoških lagun, ki se ravno v tem času vračajo k nam iz toplejših krajev. Več informacij o programu si lahko preberete na Facebook-profilu Naravni rezervat Ormoške lagune ali v napovedniku dogodkov na spletni strani www.ptice.si. V primeru slabega vremena bo dogodek prestavljen na soboto 18. 5. 2024.

ČRNOGLAVKA (*Sylvia atricapilla*)

ilustracija:
Jan Hošek

NED
12
MAJ

NARAVOSLOVNI DAN OB MURI

KOORDINIRATA: **Martina Vida** in **Monika Podgorelec**
(informacije in prijave na 031 875 890 ali vida_martina@hotmail.com (Martina) ali 031 882 377 ali monika.podgorelec@gmail.com (Monika))

VODI: **Željko Šalamun**

Petanjci (zbirališče pri čolarni v Petanjcih, pri mostu čez Muro (Petanjci 106a, 9251 Tišina))

od 8.00 do 11.00

V sodelovanju z Lutro, Zavodom Logarica in Zavodom RS za varstvo narave, OE Maribor, bomo na zdaj že tradicionalnem naravoslovnem dnevu ob Muri letos spoznavali območje Mure med Petanjci in Rдениci, ki je del 5-državnega Biosfernega območja Mura-Drava-Donava. Poleg značilnih ptic, ki gnezdi v rečni mehkolesni loki (srednji detel, belovrati muhar, črnohlavka ...), bomo s strokovnjaki spoznavali tudi dvoživke, žuželke, sesalce in rastline poplavnega gozda reke Mure. Ogleдали si bomo tudi obnovljene habitate v projektu Natura Mura. Vabljeni vsi, še posebej družine z otroki, ki želite doživeti in spoznati enkratni živi svet ob Muri. Ne pozabite na primerno terensko opremo in zaščito proti klopotu.

REGLJA (*Spatula querquedula*)

ilustracija: **Jan Hošek**

TRIPRSTI DETEL
(*Picooides tridactylus*)
foto: **Zoran Vidrih**

SOB

RAČKI RIBNIKI

18

MAJ

Rok Lobnik (informacije in prijave na 041 501 923 ali lobnik.rok@gmail.com)

parkirišče pri čistilni napravi Rače

ob 8.30

Krajinski park Rački ribniki – Požeg je pomembno območje za številne živali, tudi za ptice. Tukaj gnezdiyo mali ponirek, čopasta črnica, liska in ogrožena kostanjevka. Na vodenem izletu bomo poskusili poiskati ter si ogledati čim več različnih vrst ptic.

ČOPASTI PONIREK

(*Podiceps cristatus*)

ilustracija: Jan Hošek

NED

PTICE SLOVENSКИH GORIC

19

MAJ

Gregor Domanjko (informacije in prijave na 031 340 399 ali gregor.domanjko@gmail.com)

Gasilski dom na Janževem Vrh
(Janžev Vrh 68, 9252 Radenci)

od 9.00 do 11.00

Ornitološki izlet je namenjen spoznavanju ptic kulturne krajine Radgonsko-kapelskih goric. Bolj natančno bomo na izletu spoznali ptice na Janževem Vrh, ki mu značilni videz dajejo vinogradi in sadovnjaki. Na raznovrstnost ptic tega območja pa so bistveno vplivale manjše zaplate ostankov visokodebelnih sadovnjakov, »vogračekov«, suhih travnikov po slemenih in vlažnih travnikov po dolinah ter gozdnih otokov. V njih so si življenjski prostor in mesta za gnezdenje našli pogorelec, sivi muhar, smrdokavra, prosnik, rumeni strnad, rjavi srakoper, repnik, zelena žolna idr. Udeležence izleta čaka tudi »neptičarsko« presenečenje v obliki hladne osvežitve.

RJAVI SRAKOPER

(*Lanius collurio*)

ilustracija: Mike Langman

(rspb-images.com)

NED

9

JUN

ZGODBE RASTLIN IN ŽIVALI MRTVIC OB REKI MURI

Branko Bakan (informacije in prijave na 031 390 167)

Gramoznica Dokležovje
(na makadamskem parkirišču pri gramoznici Dokležovje)

od 9.00 do 12.00

Ogledali si bomo nekaj nekdanjih stranskih rokavov reke Mure pri Veržeju, ki so danes bolj ali manj gozdne mrtvice z drugačno floro in favno, kot je značilna za bolj znane in večje mrtvice v spodnjem delu reke Mure. Pozorni bomo predvsem na vodne nevretenčarje, kot so sladkovodni polži, vodne stenice, kozaki, postranice ipd. Ker se bomo zadrževali v predelu Mure, ki je zanimiv tudi z ornitološkega vidika, bomo zagotovo srečali tudi kakšne zanimive gozdne vrste ptic, kot so belovrati muhar, srednji detel in črna žolna, morda celo nekaj posebnosti, kot so črna štoklja, belorepec in veliki žagar. Potrebni so primerna terenska obutev, hrana in pijača iz nahrbtnika, daljnogled.

KODEKS slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opazanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

Naročite se na naše e-novice

S prijavo na e-novice boste po elektronski pošti redno obveščeni o aktualnih društvenih novicah, dogodkih in možnostih, da se nam pridružite pri koristnem in zanimivem načinu preživljanja prostega časa ali pri naših prizadevanjih za ohranjanje narave. Na e-novice se lahko naročite na povezavi <https://www.ptice.si/enovice>.

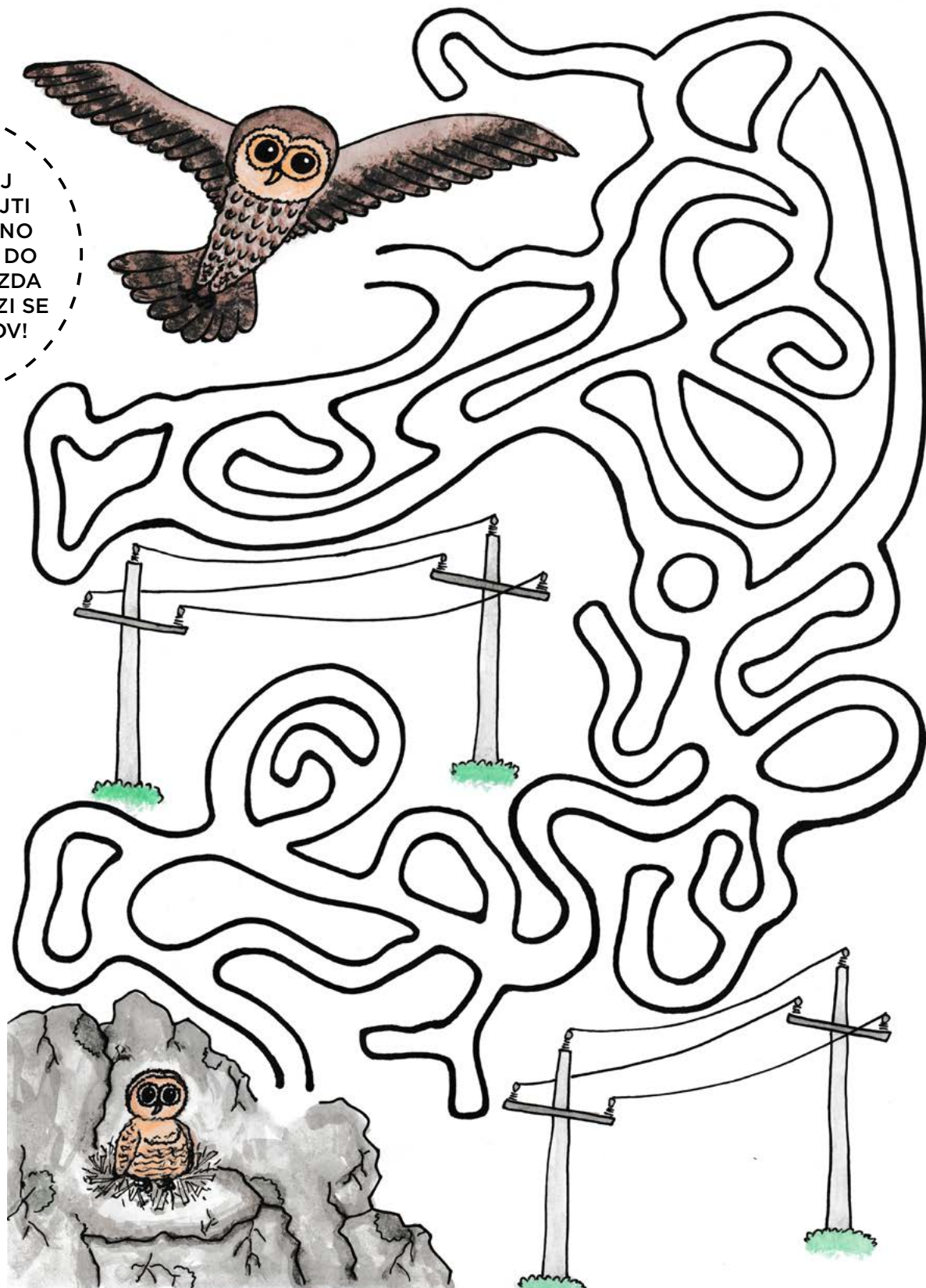
SOVA IN DALJNOVODI

// Katja Krivec

SOVA JE MOGOČNA NOČNA PTICA. PONOČI AKTIVNO LETA IN SI IŠČE HRANO, PODNEVI PA DOBRO SKRITA POČIVA V SVOJEM BIVALIŠČU. ŽAL LJUDJE S SVOJIMI DEJANJI V NARAVO VSE PREVEČ POSEGAMO IN S TEM OGROŽAMO ŽIVLJENJE SOV. ZANJE SO VELIKOKRAT USODNI DALJNOVODI, KI SE JIH SOVE ZARADI SVOJIH ŠIROKIH KRIL DOTAKNEJO MED POSEDANJEM, ELEKTRIKA JIH STRESE IN SOVA POGINE.

OZAVEŠČAJ LJUDI O POMENU VAROVANJA SOV IN TUDI DRUGIH PTIC.

ZDAJ
PA POMAGAJ
NAŠI SOVI NAJTI
NAJBOLJ VARNO
IN PRAVO POT DO
NJENEGA GNEZDA
IN, SEVEDA, PAZI SE
DALJNOVODOV!

V bližini doma

POGORELČEK (*Phoenicurus phoenicurus*)

Če se mlajšim opazovalcem ptic zdi, da je pogorelček razmeroma pogosta vrsta, pa se bodo starejši zagotovo spomnili, da je včasih veljal za precej redkega in ogroženega. Vrsta je namreč med 70. in 90. leti prejšnjega stoletja po vsej Evropi doživela strm upad, vendar je danes v porastu. V Sloveniji je pogorelček najpogostejši v kulturni krajini alpskih dolin in hribovitih predelov vzhodne Slovenije. Navadil se je tudi na urbana območja, zato njegovo petje danes odmeva tudi po ulicah in parkih Ljubljane, Celja, Maribora in nekaterih drugih mest. Prav njegovo melodično in prodorno petje pa je tisto, ki si ga velja zapomniti in bo naš pogled hitro usmerilo na ptico živo oranžnih prsi, ki med petjem navadno sedi vrh strehe, droga ali drevesa.

Besedilo: **Tilen Basle**, foto: **Domen Stanič**

Na terenu

LOVOROLISTNI VOLČIN (*Daphne laureola*)

Zablešči se nam, ko se sončni žarki odbijejo od bleščočih listov tega nizkega, zimzelenega, šibko razvejenega grmička. V poletnem zelenilu gozdnih tal in ob strnjениh krošnjah dreves ga le stežka opazimo. Popestri pa nam pomladne sprehode po gozdovih, resda predvsem v dinarskem in predalpskem delu Slovenije, drugod je redkejši, v Prekmurju pa ga bomo iskali zaman. Če opazimo cvetočega, si le vzemimo čas in si njegove rumeno zelene cvetove oglejmo od blizu. Ob običajnih dvospolnih se pojavljajo tudi ženski cvetovi, ki imajo zakrnele prašnike. Kot vsi volčini, je tudi ta strupen, to nam pove že njegovo ime. Kljub temu pa so ga včasih uporabljali v ljudski medicini.

Besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Alenka Mihorič**

SMRDOKAVRA (*Upupa epops*)

Usranc petelinc na Pivškem, upkač ali upkaš na Goričkem. Odmev imena s Pivškega prepoznamo v nelaskavem uradnem imenu te ptice - smrdokavra. Mladiči in gnezdeče samice namreč v nevarnosti iz kloake izločijo smrdljivo tekočino, ki lahko odžene plenilce. Goričansko domače ime je onomatopoeično, izhaja iz svatovskega oglašanja »up-up-up«. Ta pisana ptica, ki nas presune z enkratno kombinacijo blede oranžnega telesa, črno-belih peruti ter perjanice na glavi (dvignjene le ob vznemirljivosti), je prebivalka mozaične kmetijske krajine, ki se k nam vrne konec marca. Njeno gnezdišče so dupla v sadovnjakih ali luknje v kupih kamenja. Hrano najpogosteje išče na travnikih, travnatih robovih cest, netlakovanih dvoriščih, pašnikih.

Besedilo: **Katarina Denac**, foto: **Sara Cernich**

DIŠAVKE (*Osmia* spp.)

Ob prvih pomladanskih žarkih lahko v okolici doma na prvih cvetočih rastlinah opazimo majhne samotarske čebele rodu dišavk (*Osmia*). Vrste tega rodu zelo rade gnezdijo v gnezdilnicah za žuželke, včasih pa si za gnezdenje izberejo bolj nenavadne prostore, npr. lesene okvire vrat ali oken z luknjami ali špranjami primernih velikosti. Najbolj pogosti sta v tem obdobju dve vrsti, in sicer rdeča (*O. bicornis*) in rogata dišavka (*O. cornuta*). Samice teh dveh vrst v obstoječih rovih uredijo več zaporednih kamric, ki jih ločujejo stene iz ilovice, v katere ležejo jajčeca. Odrasle čebele se izležejo že proti koncu poletja, vendar ostanejo v gnezdu vse do prvih spomladanskih dni.

Besedilo: **Sara Cernich**, foto: **Blaž Koderman**

Za terenske sladokusce

STEPSKI LUNJ (*Circus macrourus*)

Čeprav stepski lunj danes pri nas ne velja več za izjemno redkost in je v nekaterih letih opažen več kot dvajsetkrat, ni zaradi tega nič manj zanimiv, ravno nasprotno! Vse pogostejša srečanja s to elegantno ujedjo so čudovita popestritev spomladanskih terenov. Konec marca ali začetek aprila imamo največje možnosti za opazovanje odraslih osebkov. Medtem ko je samec s skoraj galebjo pojavo zares edinstven med našimi ujedami, je določanje samic bistveno trši orih, ki zahteva boljše razmere in izurjenega opazovalca. Celotno pomlad in jesen moramo biti pozorni tudi na nezrele osebkove (prvo- ali drugoletne), ki jih najlaže prepoznamo po izrazitem ovratniku in podrobnostih v peruti. Poudariti velja, da spada določanje lunjev med zahtevnejše terenske izzive pri nas, a bo vsak, ki se jim posveti, prej kot slej nagrajen!

Besedilo: **Mitja Denac**, foto: **Jure Novak**

BLEDA KUKAVICA (*Orchis pallens*)

Konec marca ali v začetku aprila v presvetljenih gozdnih ter na gozdnih robovih in suhih travnikih zacveti najzgodnejša izmed divje rastočih vrst orhidej – blede kukavica. Njeni rumeno obarvani cvetovi, nameščeni v grozdasta socvetja, popestrijo rjavkasto zgodnje spomladansko travno rušo in še posebej zvečer ter ponoči oddajajo močan vonj po mačkah. Z njim ta »prebrisanika« imitira druge podobno dišeče vrste in tako privablja njihove opraševalce. Ti pristajajo na njenih cvetovih in zaman iščejo nektar, ki ga vrsta ne proizvaja. Preden ugotovijo, da so žrtev prevare, na svojih dlačicah pogosto že prenesejo cvetni prah in tako poskrbijo za njeno oprašitev. Ker je vezana na apnenčasto podlago, raztreseno uspeva po skoraj celotni Sloveniji. Našli je ne bomo le v Pomurju in v višje ležečih predelih Alp. Od drugih podobnih kukavičevk jo bomo najlaže ločili po nebleščičih listih brez črnih lis in enotni obarvanosti cveta brez vzorca.

Besedilo in foto: **Blaž Blažič**

JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC 2024

// Luka Božič

Na letošnjem IWC-ju smo zabeležili največ konopnic (*Mareca strepera*) doslej.

Foto: Alen Ploj

Leta 2024 smo 28. zapored izpeljali januarско štetje vodnih ptic (IWC) na območju celotne Slovenije. Za uspešno izvedbo gre velika zasluga vsem lokalnim koordinatorjem in drugim sodelavcem, ki so poskrbeli za brezhibno organizacijo štetja. Najpomembnejše delo pa je z udeležbo in vestno opravljenim štetjem na svojem popisnem območju opravilo okoli 250 prostovoljnih popisovalcev. Pomemben je prav vsak zabeležen podatek, tudi o popisnih odsekih oz. lokalitetah brez vodnih ptic. Za opravljeno delo se vsem najlepše zahvaljujem!

Štetje leta 2024 je večinoma potekalo v ugodnih opazovalnih razmerah, v jasnem in vsaj zjutraj precej hladnem vremenu. Zaradi mrzlega tedna pred štetjem je bila velika večina stoječih vodnih teles v notranjosti v celoti ali pretežno zaledenela (mnoga brez ptic), kar je veljalo tudi za nekatera mokrišča na Obali. Pri štetju je sodelovalo več kot 250 popisovalcev, ki so tudi tokrat pregledali vse večje reke, celotno obalno morje in večino pomembnejših stoječih vodnih teles v Sloveniji. Iz rezultatov za 371 popisnih odsekov in 216 lokalitet, vnesenih v bazo januarskega štetja do konca februarja, lahko potegnemo naslednje splošne zaključke: slabih 50.500 osebkov vodnih ptic v tej fazi vnosa obeta skupno število okoli povprečnega (51.300), medtem ko je kar 70 zabeleženih vrst največje doslej v januarskih štetjih vodnih ptic. Videti je, da bodo končna števila vodnih ptic na števnih območjih vzhodnega dela države (Mura, Drava, Savinja) blizu povprečnim, na JV (Spodnja Sava) nadpovprečna, v osrednjem delu (Zgornja Sava) pa podpovprečna. Na zahodu Slovenije je bilo skupno število vodnih ptic občutno pod dolgoletnim povprečjem na števnem območju Obale, občutno nad povprečjem pa na območju Notranjske in Primorske. Slednje je predvsem posledica izjemnega štetja

na Cerkniškem jezeru (4200 vodnih ptic). Letošnji rezultati na števnih območjih so večinoma nadaljevanje trendov, ki jih beležimo že nekaj zadnjih let. Podobno velja tudi za posamezne vodne ptice z največjimi oz. velikimi števili, saj prevladujejo vrste, pri katerih v zadnjih letih beležimo poraste ali upade njihovih zimskih populacij v Sloveniji oz. v širših regijah. Takšne so med vrstami z naraščajočimi populacijami na primer konopnica (*Mareca strepera*), dolgorepa raca (*Anas acuta*) in veliki žagar (*Mergus merganser*), pri katerih so leta 2024 zabeležena števila največja doslej. Na drugi strani so števila malega žagarja (*Mergellus albellus*), polarnega slapnika (*Gavia arctica*) in rečnega galeba (*Chroicocephalus ridibundus*) med najmanjšimi doslej. Med redkejšimi vrstami, zabeleženimi med štetjem, zbuja pozornost sploh prvo opazovanje ovratniške črnice (*Aythya collaris*) v Sloveniji (Mariborsko jezero), drugo opazovanje sabljarke

Ledena sveča v ornitološki podobi

foto: Anže Bizjak

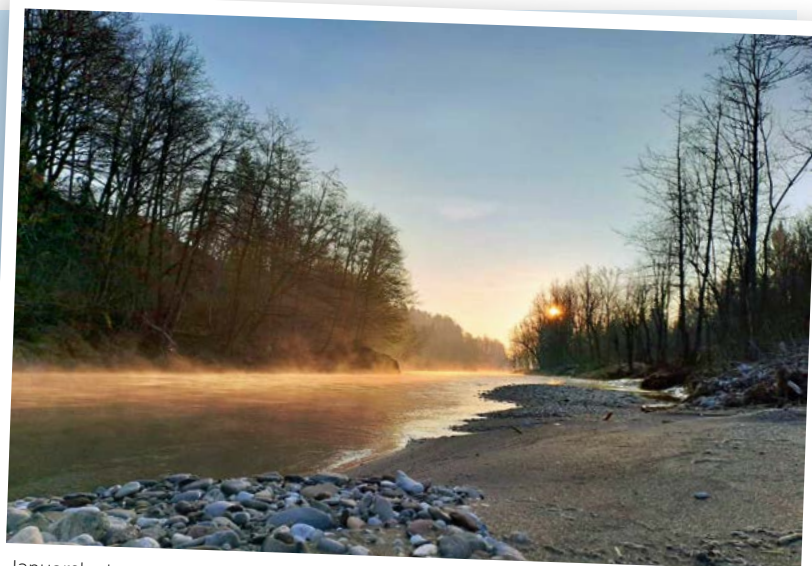
(*Recurvirostra avosetta*) (Sečoveljske soline) in tretje opazovanje zlate prosenke (*Pluvialis apricaria*) (zadrževalnik Medvedce, prvič v notranjosti Slovenije) pri januarskih štetjih vodnih ptic. Kravja čaplja (*Bubulcus ibis*), некоč redka vrsta slovenske avifavne, v manjšem številu očitno postaja stalnica tudi pri januarskem štetju vodnih ptic.

FOTO UTRINKI POPISOVALCEV:

Nova vrsta za Slovenijo! Izjemna redkost, opažena na letošnjem januarskem popisu, je bila samica ovratniške črnice (*Aythya collaris*), ki jo je Luka Božič našel na Mariborskem jezeru. Gre za prvo opazovanje te severnoameriške vrste v Sloveniji. V Evropi se pojavljajo tako divji osebkki kot osebkki, pobegli iz ujetništva. Ovratniška črnica je manjša od nam poznane čopaste črnice (*Aythya fuligula*), že na daleč pa jo izda zelo izrazita bela lisa na kljunu. Naše sosednje države so to redko raco že gostile, in sicer Avstrija 4-krat, Madžarska 6-krat in Italija 9-krat.

foto: **Alen Ploj**

Januarske temperature, jasno jutro, meglice, na novo vzpostavljena prodišča in ptičja diverziteteta. Reka Sora ni razočarala.

foto: **Anže Bizjak**

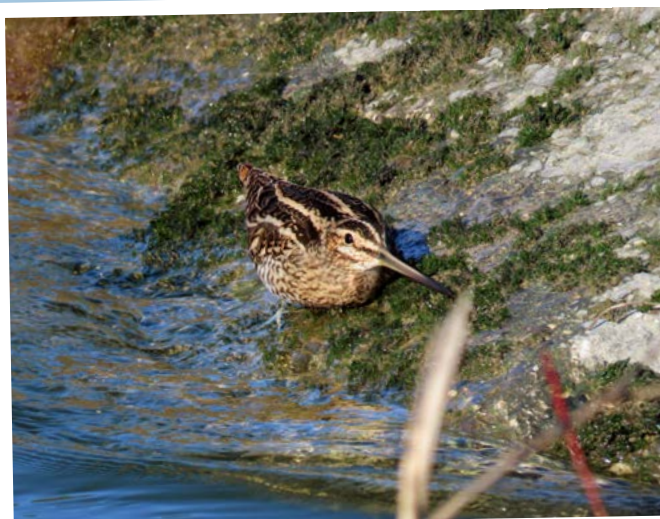
Dolenjci so na Vrbinu med drugim našli tudi kozico...

foto: **Anja Virc**

Popis na obali sta popestrila dva zelo zaupljiva rdečegrla slapnika (*Gavia stellata*), ki sta pri Žusterni ribarila le nekaj metrov od sprehajalcev.

foto: **Domen Stanič**

Nekoliko gorvodno ob Savi, v Litiji, je bila prav tako opažena kozica (*Gallinago gallinago*), a v tem primeru precej živahnejša.

foto: **Mitja Denac**

V VARŠAVI JE POTEKALO MEDNARODNO SREČANJE O STANJU ZLATOV Ranke V EVROPI

// Gregor Domanjko

ZLATOV Ranka
(*Coracias garrulus*).
foto: iStock

ZLATOV Ranka - DOMNEVNO IZUMRLA VRSTA PRI NAS

Zlatovranka (*Coracias garrulus*) je bila v drugi polovici prejšnjega stoletja splošno razširjena ptica nižinskih delov Slovenskih goric in Prekmurja, kjer je na ekstenzivno rabljenih travnikih našla dovolj hrane. Gnezдила je v duplih debelejših dreves na gozdnih robovih in v mejicah, v posamičnih drevesih v odprti krajini in sadnem drevju travniških visokodebelnih sadovnjakov. Življenjske razmere zanje so se začeli slabšati v 70. letih, z obsežnim združevanjem kmetijskih zemljišč. Z izsuševanjem travnikov, intenziviranjem ali preoravanjem v njive ter uničevanjem dreves z dupli, mejic in visokodebelnih sadovnjakov je zlatovranka izgubila mesta za gnezdenje in prehranjevanje. Število gnezdečih

parov je začelo drastično upadati, dokler ni leta 2005 gnezdil zadnji potrjeni par v Slovenskih goricah, 2014 pa zadnji na Goričkem. Zelo podobno usodo kot v Sloveniji je zlatovranka doživela tudi v več drugih evropskih državah. Izumrla je npr. v Švici, Nemčiji, na Češkem, Švedskem in Estoniji.

Z IZVEDBO NARAVOVARSTVENIH UKREPOV SE STANJE IZBOLJŠUJE

Z namenom seznanitve o stanju populacije zlatovranke in izvedenih naravovarstvenih ukrepov v posameznih evropskih državah je OTOP-BirdLife Poljska novembra 2023 v Varšavi organiziral mednarodno srečanje. Na srečanju je več predavateljev predstavilo in poudarilo pomen nameščanja gnezdilnic, ki so se kmalu izkazale kot uspešen ukrep za povečanje števila gnezdečih parov zlatovranek. Po zaslugi nameščenih gnezdilnic se je število gnezdečih parov zlatovranek v Vojvodini iz 20 v letu 2000 povečalo na 450 parov v letu 2023. Na Madžarskem so v okviru projekta LIFE v zadnjih osmih letih namestili 2280 gnezdilnic tipa Schwegler. Gre za gnezdilnice primerljivih dimenzij, kakršne nameščamo na Goričkem za velikega skovika (*Otus scops*) ali zlatovranko. Sestavljene so iz materialov, ki so mešanica lesa in betona. Zaradi sestave so veliko bolj obstojne in odporne proti vremenskim vplivom od primerljivih gnezdilnic iz lesa. Zaradi tega je vzdrževanje lažje in cenejše, hkrati pa niso nikakršna past za gnezdeče ptice.

Večina od 2500 parov zlatovranek, ki so lani gnezdile na Madžarskem, naj bi gnezdila v gnezdilnicah,

Udeleženci srečanja v Varšavi.
foto: Gregor Domanjko

nameščenih pretežno na električnih drogovi. Podobno so poročali tudi iz Srbije. V Romuniji so med drugim sadili topole (*Populus* spp.), v katerih bodo v prihodnosti nastala naravna dupla za gnezdenje zlatovrank. Na Slovaškem je vrsta že veljala za izumrlo, od leta 2020 pa ponovno gnezdi (17 parov v letu 2023), kar je prvi tovrstni primer v eni izmed evropskih držav.

Zlatovranka (*Coracias garrulus*) posneta 1985 pred gnezdom v hrastu v Jakobskem dolu.

foto: **Franc Bračko**

Žal število gnezdečih parov zlatovranke še naprej ostaja na enaki ravni ali celo upada v Črni gori s 14 pari, Latviji s 13, v Litvi z 8, na Poljskem s 5 in v Avstriji s samo 2 gnezdečima paroma. Stanje v Sloveniji sem v imenu Javnega zavoda Krajski park Goričko predstavil pisec tega prispevka. Med drugim sem predstavil številne neposredne ukrepe na terenu,

ki smo jih skupaj z DOPPS-om izvedli za velikega skovika, smrdokavro (*Upupa epops*) in druge ptice in bi lahko pomagali pri ponovni naselitvi zlatovranke na Goričkem. Na srečanju smo se pogovarjali tudi o možnostih sodelovanja v čezmejnih projektih in izvedbi ukrepov za zlatovranko. Madžarski kolegi so predstavili model širjenja zlatovranke glede na ustreznost habitata. Po njihovih napovedih naj bi se zlatovranka v naslednjih dveh desetletjih razširila po celotni državi in deloma v sosednje države. Tudi v Slovenijo.

V projektu Gorička krajina smo na 950 jablanah izvedli pomladitveni rez oz. na njih odstranili belo omelo.

foto: **Gregor Domanjko**

Po zaslugi nameščenih gnezdilnic se je število gnezdečih parov zlatovrank v Vojvodini iz 20 v letu 2000 povečalo na 450 parov v letu 2023.

V okviru projekta Gorička krajina smo vzpostavili 24 ha novih travniških visokodebelnih sadovnjakov.

foto: **Gregor Domanjko**

ČEBELARJI TRKAJO NA VRATA NOTRANJSKE

// Peter Krečič

Mlad, a že v celoti operjen **ČEBELAR** (*Merops apiaster*) kuka iz gnezditvenega rova.

foto: **Domen Stanič**

Vse se je začelo 10. julija 2023 z dopisom na sedež našega društva. V njem je g. Iztok Devetak sporočal, da okolico Razdrtega pri Postojni redno preletava okoli 10 čebelarjev (*Merops apiaster*). Novica se je hitro razširila med zaposlenimi v društveni pisarni in čez teden dni jo je kolega Domen Stanič posredoval tudi meni. Izziv je bil tako rekoč na dosegu roke in zelo vabljev, še posebej ob dejstvu, da je bila moja ornitološka »bera« v praktično že končani gnezditveni sezoni dokaj klavrna.

Kmalu je napočil konec julija in z njim moj letni dopust. Bil je ponedeljek, 31. julij 2023, in nakazoval se je lep, poletni, a ne prevroč dan, skoraj idealen za opazovanje ptic. Nisem odlašal in že zgodaj sem se odpravil na Razdrto. Najprej sem se ustavil na makadamskem parkirišču nad vasjo, sicer izhodišču za planinske pohode na Nanos in obenem dobrem razgledišču nad neposredno okolico. Seveda sem

bil opremljen z daljnogledom in spektivom. A čebelarjev ni bilo. Zato sem se odpravil dalje in zavil na pot, ki pelje proti Velikemu Ubeljskemu. Tam pa se mi je nasmehnila sreča: na območju aktivnega, ne pretirano velikega pašnika sem opazil kakih 10–12 osebkov čebelarjev, ki so lovili žuželke med letom in jih odnašali v bližnje krošnje dreves ter se ob tem značilno oglašali. Mrzlično, v naglici sem sestavil stojalo, nanj pritrdil spektiv, ga naravnal v smeri dogajanja, željno prislonil oko na okular in že sem se potopil v stanje raziskovalne vznemirjenosti in hkrati osrečujoče, blagodejne zamaknenosti. Čarobni trenutki, ko na vsem svetu obstajajo samo ptice in jaz. Redki, a neprecenljivi trenutki, vredni vsakršnega truda! Šele ob predajah hrane drugim osebkom v krošnjah dreves sem se zavedal, da so v skupini morda tudi že poleteli mladostni osebki. Podrobnejše opazovanje barvnih vzorcev teh čudovitih ptic mi ni več dopuščalo dvomov – med odraslimi pticami so bili tudi mladi operjeni osebki s svojimi manj vpadljivimi, zelenkastimi peresi na hrbtih. Na območju so se zadrževali najmanj uro in pol, nato pa so se med kroženjem dvignili v zrak in mi izginili izpred oči.

Pot sem nadaljeval v upanju, da najdem brežine ali peščene stene, primerne za gnezditve čebelarjev. Tamkajšnji teren je razgiban, valovit, prevladujejo pašniki in travniki, prepredeni z mejicami in skupinami dreves, v bližini omenjene vasi se raztezajo vrtovi, manjše njive ter sadovnjaki. Pri iskanju nisem bil uspešen in že ko sem se vračal k avtu, sem zopet zagledal čebelarje v zraku in krošnjah, nedaleč od prvotne lokacije. Po nadaljnjem iskanju sem kakih 80 do 100 metrov stran ugledal manjši usek nad kolovozom, ki preči pašnik. Usek je iz zemlje, velik vsega približno 2 x 3 metre. In glej, sredi njega sem opazil luknjo, ki je obetala. Občutek me ni varal, saj je kmalu iz nje pokukal

Gnezditveni rov čebelarja v useku brežine nad kolovozom.

foto: **Domen Stanič**

mladi čebelar, pa spet smuknil nazaj v varno zavetje gnezditvenega rova. Ni minilo dolgo in že sem ugledal enega od staršev, ki je priletel k vhodu v rov, iz njega se je prikazal mladič in prejel hrano od starša, le-ta pa je takoj odletel. Ta prizor se je nato ponovil še večkrat, vmes sta starša iskala in lovila plen ter občasno za minuto ali dve poselela na žicah bližnjega elektroroda. Ker sem našel samo en aktiven gnezditveni rov, obenem pa sem opazoval že poletele mladiče, sem sklepal, da so morali v okolici obstajati tudi drugi rovi. In res je bilo tako. Nekaj dni za mojim obiskom je širšo okolico pregledal še Domen, ki je pri tem našel dodatne štiri rove. Gnezda niso bila skupaj na isti brežini, ampak razpršena na večjem pašniku. Brežine so nastale z erozijo, ob kravjih stečinah na delih pašnika z naklonom. Vsa nova gnezda so bila že zapuščena, a so vseeno kazala znake sveže naselitve v letu 2023.

Nisem sicer dober poznavalec čebelarjev, pa vendar (ali pa morda prav zato) me je majhnost brežine z aktivnim gnezditvenim rovom presenetila. Možnosti za gnezditvev pravzaprav ni tako malo, kot bi sklepal nekdo, ki ima kot primerno gnezdišče čebelarjev v mislih zgolj od vode izpodjedene rečne brežine in velike peskokope. Dalje - očitno se čebelarji prav dobro počutijo na izrazito pašniškem območju, kjer je navsezadnje na voljo obilica žuželk.

Pašnik z dvema rovoma čebelarja v majhnih erozijskih usekih (v rdečih krogih).

foto: **Domen Stanič**

Pa še nekaj: to gnezdišče gotovo sodi med najvišje ležeča gnezdišča čebelarja v Sloveniji, morda je celo najvišje izmed vseh. Nadmorska višina te lokacije dosega okrog 600 metrov. Kdo bi si mislil, da so lahko gnezda čebelarjev posejana po pašnikih na tako majhnih mikrolokacijah, pa tudi na takšni nadmorski višini? Tovrstnih območij je na Postojnskem kar nekaj, v celotni Sloveniji pa seveda še toliko več. Klasičnih velikih zemeljskih ali peščenih sten pri nas primanjkuje, a se čebelarji očitno že nekako znajdejo, če je ostalim habitatnim zahtevam zadoščeno.

Včlani se v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

Skupaj za ptice in ljudi!

foto: Dare Fekonja

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) aktiven(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo **Svet ptic** (4 × letno) in po želji strokovno ornitološko revijo **Acrocephalus**.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2,
1000 Ljubljana,
GSM: 041 712 796 (pisarna)

dopps@dopps.si
www.ptice.si

SPOMLADANSKA SELITEV ŽERJAVOV

// Dejan Bordjan

Letošnja spomladanska selitev žerjavov (*Grus grus*) je za nami in že drugo leto zapored smo jih prešteli več kot 100.000. Največja jata je štela krepko čez 1000 žerjavov. Selitev se je začela zgodaj, in sicer že 12. februarja 2024. Bila pa je tudi dolga, saj so nas žerjavi razveseljevali več kot mesec dni. Zbrali smo več kot 600 opazovanj, ki jih je prispevalo 272 opazovalcev. Hvala vsem!

Spodaj je nekaj foto utrinkov, posnetih letos spomladi na različnih koncih Slovenije.

foto: **Rafael Hribar**

foto: **Janez Veršič**

foto: **Miran Krapež**

foto: **Miran Krapež**

foto: **Janez Veršič**

foto: **Jasna Šafarič**

V EVROPI BOMO OBNAVLJALI NARAVO (A NE ŠE ZDAJ?)

// Urška Koce

Konec februarja je Evropski parlament s solidno večino izglasoval Uredbo o obnovi narave (ang. Nature Restoration Law) in tako Evropi dal zgodovinsko priložnost, da s skupnimi naporji v naše življenje vrnemo izgubljeno naravo. V obdobju, ko našo celino pretresajo poplave, suše in požari in se spopadamo z vse bolj intenzivno degradacijo okolja, nam ta uredba obeta varnejšo in bolj zdravo prihodnost, saj pomembno prispeva k prilaganju na podnebne spremembe, prehransko varnost, čisto pitno vodo in kakovostno ozračje. Vse to nam namreč kot naš ključni zaveznik v boju z vsesplošno okoljsko krizo zagotavlja ohranjena narava.

Uredba, ki zdaj čaka še na potrditev s strani Evropskega sveta, je bila predmet dolgotrajnih pogajanj med evropskimi institucijami in v trilogu med Komisijo, Svetom in Parlamentom je bil v začetku lanskega novembra vendarle sprejet politični dogovor o njeni končni vsebini. Uredba je po eni strani že ves čas tarča različnih interesnih skupin, ki si neusmiljeno prizadevajo za njeno razgradnjo ali celo popolno zavrnitev, po drugi strani pa je prejela podporo več kot enega milijona prebivalcev EU, ki se zavedamo, da brez ohranjene narave za naše skupnosti ni prave prihodnosti. Z velikim olajšanjem smo torej prejeli vest, da Evropski parlament naših glasov ni preslišal.

Žal pa se je konec marca zgodil nepričakovan obrat, ki je uveljavitev Uredbe pomaknil v nedorečeno prihodnost. Glasovanje Evropskega sveta, ki je zadnje, praviloma zgolj formalno dejanje v zakonodajnem procesu EU, je belgijsko predsedstvo taktično umaknilo z dnevnega reda, saj je po posvetu z okoljskimi ministri držav članic ocenilo, da Uredba ne bo prejela potrebne večine. Zgodila se je namreč nepričakovana blokada s strani nekaterih držav

članic, kar na evropskem političnem parketu velja za izredno nehygieničen politični maneuver, saj gre za prelamljanje že sprejetega političnega dogovora. Uredba torej ni bila dokončno zavrnjena, so pa obeti za njeno uveljavitev ta hip slabi. Slovenija sicer sprejem Uredbe še naprej podpira.

Zakaj je Uredba o obnovi narave tako pomembna? Dosedanji instrumenti ohranjanja narave v EU, med katerimi je gotovo najbolj širokopotezen projekt Nature 2000, doslej žal niso prinesli zelenih rezultatov in stanje narave na evropski celini se neprenehoma slabša. Odgovor na to je nova uredba, ki je ključen zakonodajni okvir za uveljavljanje Strategije za biotsko raznovrstnost do leta 2030 – Vračanje narave v naše življenje, ki v središče postavlja obnovo vseh degradiranih ključnih evropskih eko-

Besedilo Uredbe je dostopno na povezavi: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0089_SL.html#title2

sistemov. Uredba je dodaten sunek v jadra držav članic, da naravi damo novo priložnost, pri čemer vsa določila dosedanjih naravovarstvenih pravil v EU ostajajo nespremenjena.

Kaj je torej novega? Uredba postavlja zelo konkretne zahteve glede uvajanja ukrepov za obnovo že degradirane narave, ne le okvirnih pravil za njeno ohranjanje, kot to velja za obe naravovarstveni direktivi. Državam članicam nalaga, da s skupnimi napori te ukrepe do leta 2030 vzpostavijo na vsaj 20 % površine kopnega in 20 % površine morja v EU, do leta 2050 pa v vseh ekosistemih, ki so potrebni obnove. Svoj prispevek k temu cilju bodo začrtale v nacionalnih načrtih obnove, v katerih bodo opredelile konkretna območja obnove in ukrepe za izboljšanje stanja narave na teritorijih svojih držav. Te načrte bodo morale pripraviti v dveh letih od dneva uveljavitve uredbe.

Uredba predvideva velikopotezno obnovo narave, ki zajema zelo raznolike segmente biodiverzitete, ne le na varovanih območjih narave

(Natura 2000), marveč tudi zunaj njih. Predmet obnove so tako (1) habitatni tipi v kopenskih, obalnih, sladkovodnih in morskih ekosistemih, ki so varovani po Direktivi o habitatih in natančno opredeljeni tudi z uredbo, (2) habitati vrst, varovanih po Direktivi o habitatih in Direktivi o pticah, (3) urbane zelene površine in urbano drevje, (4) povezljivost rek in naravne funkcije poplavnih območij, (5) populacije oprševalcev, (6) kmetijski ekosistemi in (7) gozdni ekosistemi. Kot poseben cilj pa Uredba predvideva tudi zasaditev treh milijard dodatnih dreves na ravni EU. Za vsak cilj obnove so v Uredbi podana tudi jasna navodila glede vzpostavitve ukrepov in spremljanja njihovih učinkov na osnovi merljivih kazalnikov.

Tradicionalna kmetijska krajina Goričkega zagotavlja primeren habitat velikemu številu vrst ptic.

foto: Katarina Denac

MLADI ORNITOLOGI, POZOR!

// Urša Gajšek

Če želiš izpopolniti svoje znanje o pticah, se zabavati s sovrstniki in mentorji ter z njimi po taborniško preživeti teden dni v objemu narave čudovitega Goričkega, se moraš nedvomno udeležiti **Mladinskega ornitološkega raziskovalnega tabora »Goričko 2024«**. **S prijavo pohiti, saj je število mest omejeno, zanimanje pa veliko!**

Letos bomo v začetku poletnih počitnic v okviru projekta **LIFE for Seeds** organizirali že tradicionalni mladinski tabor. **Potekal bo na območju Goričkega od ponedeljka, 24. junija, do nedelje, 30. junija 2024.** Na taboru bo delovalo pet skupin, ki jih bodo vodili izkušeni mentorji – ornitologi. V skupini bo največ štiri udeležencev, vsaka skupina pa se bo lotila raziskovanja določene teme. Udeležbo priporočamo mladim med 12. in 18. letom starosti.

KAKO SE PRIJAVIŠ NA TABOR

Če se želiš udeležiti tabora, izpolni prijavitni obrazec, dostopen na www.ptice.si, ali prek spodnje QR kode. Prijave zbiramo do **3. maja 2024**, vse prijavitelje pa bomo o izboru za udeležbo na taboru obvestili po elektronski pošti najkasneje **do 10. maja 2024**. Za več informacij pokliči na številko 051 222 350 ali piši na ursa.gajsek@dopps.si.

foto: Tilen Basle

PTICE V KREMLPLJIH KMETIJSTVA, PODNEBNIH SPREMEMB IN BOLEZNI

// Aleksander Kozina

Varstvo ptic in narave je pogosto boj z mlino na veter. Kljub velikemu naporu naravovarstvenih organizacij po celem svetu, se število ogroženih vrst še vedno povečuje, ptice pa se vedno znova spopadajo z novimi grožnjami. Čeprav bi ob tem marsikdo lahko izgubil upanje, pa vendarle ni vse tako črno.

AFRIŠKA SULTANKA (*Porphyrio porphyrio*) in **BELOGLAVKA** (*Oxyura leucocephala*), ki imata v Narodnem parku Doňana eno izmed najpomembnejših populacij v Evropi, sta zaradi izsuševanja mokrišč za namene kmetijstva doživeli strm upad številčnosti.

foto: **Domen Stanič**

STANJE PO SVETU IN V EVROPI

BirdLife International je pripravil svojo šesto izdajo »Stanja ptic sveta« (State of the World's Birds), ki povzema ključne točke s področja raziskovanja in varstva ptic v letu 2023. Poročilo prikazuje zaskrbljujoče stanje populacij ptic po celem svetu. Na svetovnem rdečem seznamu ogroženih ptic se je na primer zaradi poslabšanja stanja enajst vrst pomaknilo v višjo kategorijo ogroženosti, medtem ko so bile samo štiri vrste zaradi izboljšanja stanja njihovih populacij premeščene v nižje kategorije ogroženosti. Med vrstami, ki so bile predstavljene v

Relativna pomembnost različnih groženj na globalno ogrožene vrste ptic, temelječa na številu prizadetih vrst. Številne vrste so podvržene več kot eni grožnji.

shema: prirejena po **BirdLife International**

višje kategorije ogroženosti, prevladujejo predvsem otoške vrste, ki jih ogroža vnos tujerodnih invazivnih vrst. Tako sta na primer dve vrsti s Havajev, *Magnuma parva* in *Chlorodrepanis stejnegeri*, doživeli več kot 60-odstotni upad populacije v manj kot desetih letih, predvsem zaradi virusne ptičje gripe, ki jo prenašajo tujerodni komarji.

Stanje v Evropi ni bistveno bolj rožnato, saj je med 546 vrstami kar 38 % takih, ki so ogrožene oziroma potrebujejo naravovarstveno pozornost. Številne od teh vrst se že več desetletij spopadajo z upadanjem populacij. Med njimi so predvsem številne vrste kmetijske krajine, pa tudi stepske vrste, vodne ptice, ujede, selivke na dolge razdalje idr.

ČLOVEK, PODNEBNE SPREMEMBE IN BOLEZNI

Dejavniki, ki grozijo ogroženim vrstam, so številni, med njimi pa stopa v ospredje kmetijstvo, ki ogroža kar 73 % ptic iz Rdečega seznama. Kmetijstvu sledijo sečnja gozdov, ki prizadene 51 % ogroženih vrst, invazivne vrste (42 % ogroženih vrst) in lov, ki ogroža 37 % ogroženih vrst. Zanimarjivi dejavniki pa niso niti podnebne spremembe, onesnaževanje, širjenje urbanih območij, vznemirjanje ipd.

Žalosten primer uničujočih kmetijskih praks je Narodni park Doñana na jugozahodu Španije. Tamkajšnji veliki kmetje so na obrobju parka izkopal več kot 1000 ilegalnih vodnjakov, v katerih z močnimi črpalkami črpajo vodo iz parka. Posledično se največja vodna laguna v parku v zadnjih letih izsušuje že v začetku pomladi, parku pa grozi, da bo v naslednjem letu postal popolnoma izsušen. Vlada pa kljub temu razmišlja, da bi legalizirale te, za zdaj uradno nedovoljene vodnjake. Vpliv na ptice je že sedaj uničujoč. Marmornata raca (*Marmaronetta angustirostris*), beloglavka (*Oxyura leucocephala*) in afriška sultanka (*Porphyrio porphyrio*), ki imajo v parku ene izmed najpomembnejših populacij v Evropi in so povsem vezane na mokrišča, so že sedaj doživle strm upad populacij.

V zadnjih letih je številne, predvsem vodne ptice po Evropi prizadel tudi nov sev ptičje gripe. V letu 2021 je prej razširjeni sev H5N8 nadomestila nova različica H5N1, ki se je nato iz Evrope s selivkami razširila v Afriko, Azijo, Ameriko in celo na Antarktiko. Novi sev je za ptice zelo smrtonosen, hkrati pa ima zelo dober potencial za prenašanje in lahko okuži širok spekter vrst. Prizadetih je bilo več kot 400 vrst ptic, nekatere so zaradi tega doživle tudi močan populacijski upad. Tako je v Grčiji leta 2022 za ptičjo gripo umrlo več kot 1700 kodrastih pelikanov (*Pelecanus crispus*), na škotskih otokih pa več kot 2200 velikih govnačk (*Stercorarius skua*). V Ameriki je leta 2023 gripa dosegla celo kritično ogrožene kalifornijske kondorje (*Gymnogyps californianus*) in jih 21 tudi pokončala. Več primerov smo leta 2023 zabeležili tudi v Sloveniji, med drugim pri žerjavih (*Grus grus*) na Cerkniskem jezeru, labodih grbcih (*Cygnus olor*) in celo pri veliki uharici (*Bubo bubo*).

UPANJE OSTAJA

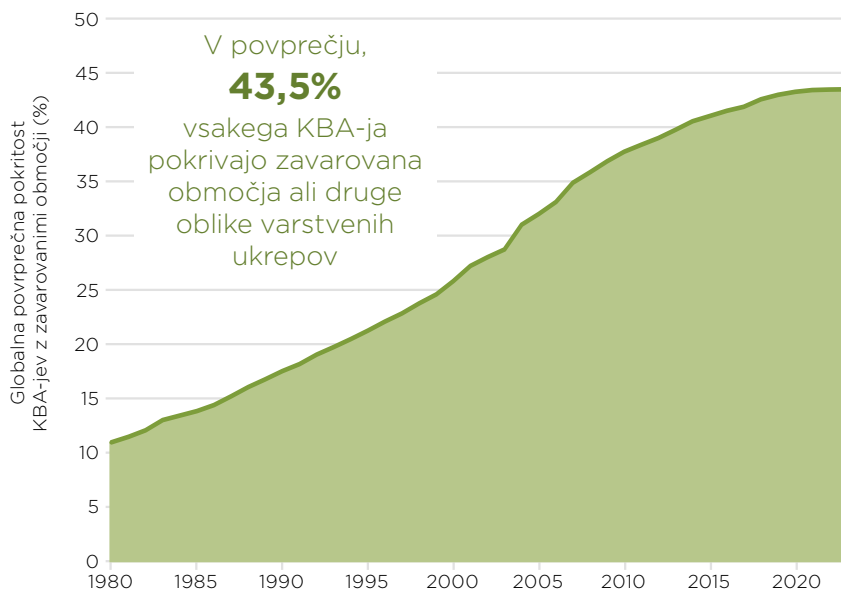
Vse pa le ni tako črno, kot se mogoče zdi po prebiranju zgornjih vrstic. V marsikaterem primeru so se ptice pozitivno odzvale na naravovarstvene ukrepe. Za varovanje ptic in drugih vrst je nadvse pomembno varovanje ključnih biodiverzitetnih območij (KBA – Key Biodiversity Areas). V svetovnem merilu se delež tovrstnih območij, ki je zavarovan, stabilno povečuje. Tako je danes zavarovanih že dobrih 43 % teh območij, kar je ogromen napredek v primerjavi z letom 1980, ko je bil ta delež le 11 %.

V Evropi je med 546 vrstami kar 38 % takih, ki so ogrožene oziroma potrebujejo naravovarstveno pozornost.

Za uspešno varovanje ptic sta pogosto potrebna tudi močna politična volja in meddržavno sodelovanje. Trenutno povsod po svetu potekajo številni zelo obetajoči projekti, ki vlivajo upanje za ogrožene vrste. Tako, na primer, več evropskih držav sodeluje pri projektu za izboljšanje stanja male gosi (*Anser erythropus*). Gre za najbolj ogroženo evropsko gos, saj je njena populacija v 20. stoletju strmoglavila z 10.000 na zgolj okoli 100 parov. V projektu poskušajo izboljšati tako gnezditvene habitate v Fenoskandiji kot tudi prezimovališča v Grčiji, prvi rezultati pa so že opazni.

Delež ključnih biodiverzitetnih območij (KBA - Key Biodiversity Areas), ki so zavarovana, se je od leta 1980 bistveno povečal.

shema: prirejena po BirdLife International

Eden izmed največjih naravovarstvenih uspehov prihaja z otoka Mavricij, ki je bil nekoč edini dom izumrlega dodoja (*Raphus cucullatus*). Po njegovih sledeh bi skorajda šla še ena tamkajšnja vrsta, mavricijska postovka (*Falco punctatus*). Leta 1974 so bili na svetu znani samo štirje prostoživeči osebki. Na tej točki je bila to najredkejša vrsta ptice na svetu. A situacija se je z močnimi naravovarstvenimi naporimi, ki so vključevali umetno inkubacijo mladičev in ohranjanje življenjskega okolja v naslednjih letih, močno izboljšala. Danes populacija šteje že več kot 400 osebkov, vrsta pa je leta 2022 postala tudi uradni državni simbol Mavricija. Ena izmed najuspešnejših naravovarstvenih zgodb nam tako vpliva upanje za nadaljnji boj, za ohranjanje čudovitega sveta ptic in narave.

Celotno poročilo s poudarki na posameznih raziskavah, ki ga je pripravil BirdLife International, je dostopno na spletni strani: <https://datazone.birdlife.org/2024-annual-update> ali prek spodnje QR kode.

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA

// Dejan Bordjan

V živo si lahko za prepoznavanje ptic pomagamo na različne načine. Vsaj meni so zelo v pomoč oglašanje, velikost, gibanje in seveda splošni vtis. Pomaga pa tudi, če poznaš nabor vrst, ki je značilen za območje, ter življenjsko okolje, v katerem je ptica opazovana. Večina tega nam seveda ni na voljo na priloženih fotografijah. Nekoliko sta nam v pomoč občutek velikosti ter življenjsko okolje.

Obe tokratni skrivnostni fotografiji sta bili posneta v posebnem življenjskem okolju, trstičju. Obe vrsti se tudi dejansko pogosto pojavljata v njem in sta celo vezani nanj. Še nekaj je skupnega obema vrstama: precej lažje ju prepoznamo po značilnem oglašanju. Ptico v enostavnejši kategoriji je pravzaprav

res lahko prepoznati. V Sloveniji ni prav veliko takih dolgorepih ptic, ki bi lahko stale na vrhu trsta. Med pevkami so to dolgorepka (*Aegithalos caudatus*), pastirice (*Motacilla* spp.), cipe (*Anthus* spp.) ter ptica na sliki. Ob dolgem repu ptico izdaja še rdečerjava barva telesa s črno-belo-rjavim vzorcem na perutih. Gre za pri nas lokalno razširjeno brkato sinico (*Panurus biarmicus*). Siva glava nam izdaja še to, da gre za samca. Obrnjena proti nam pokaže še za samce značilen črni brk. Kot že rečeno, za prepoznavanje te vrste nam v naravi pogosto sploh ni treba dvigniti daljnogleda, saj je zelo komunikativna in ne prav sramežljiva. Pogosto se brkate sinice v skupinah spreletavajo nad trstičji ter med letom poskakujejo kot namiznoteniške žogice.

Drugo ptico je, kot pravi tudi ime kategorije, zahtevnejše prepoznati. Je manjša, na hitro bi rekli, da manjša od brkate sinice, bolj ali manj enotno rjava in živi v trstičju. Žal je ta kombinacija znakov zelo značilna za trstnice (*Acrocephalus* spp.), cvrčalce (*Locustella* spp.), mnoge listnice (*Phylloscopus* spp.) in tudi vrtnike (*Hippolais* spp.). V teh skupinah so si vrste večinoma zelo podobne. Zato je lahko pot izločanja posameznih vrst na podlagi vidnih značilnosti zelo dolga. Tako bi lahko zaradi izostanka rumenkastih odtenkov izločili večino listnic in kakšnega vrtnika. Tanek kljun bi izločil npr. rakarja (*Acrocephalus arundinaceus*), noge rožnate barve pa še nekaj preostalih trstnic. Pot pa je lahko precej hitrejša, če si ogledamo na sliki lepo vidno primarno projekcijo, t. j. dolžino za kolikor primarna letalna peresa ob zloženi peruti presežejo terciarna peresa. V omenjeni skupini možnih ptic je večina vrst t. i. »dolgoprogašev« oz. vrst, ki se selijo na dolge razdalje. Za učinkovit let imajo razvita dolga primarna peresa, kar se kaže tudi v daljši primarni projekciji. Če pa si ogledamo ptico na sliki, lahko vidimo, da primarna peresa komaj zbujujo kako pozornost. Zaradi tega je iztegnjena perut pri tej vrsti dokaj zaokrožena. To je značilno za vrste, ki živijo v gosti vegetaciji in se hkrati ne selijo na zelo dolge razdalje. Po domače bi jim rekli stalnice. Med prej omenjenimi trstnicami, cvrčalci, listnicami in vrtniki se tako poleti kot pozimi pri nas pojavljata samo dve vrsti. Prvi in bolj razširjen je vrbji kovaček (*Phylloscopus collybita*). Druga vrsta pa je svilnica (*Cettia cetti*). Da gre za slednjo, nam potrjujejo tudi preostali vidni znaki na sliki: rdečkasto rjav hrbet, zaokrožen kratek rep, rožnate noge, nadočesna proga in svetlo grlo. V naravi nam za prepoznavo te ptice k sreči ne bo treba vložiti toliko truda. Zadovoljni bomo že, če jo bomo sploh lahko videli. Zagotovo pa jo bomo slišali, saj je pogosto najglasnejša ptica primorskih mokrišč.

foto: Dejan Bordjan

foto: Dejan Bordjan

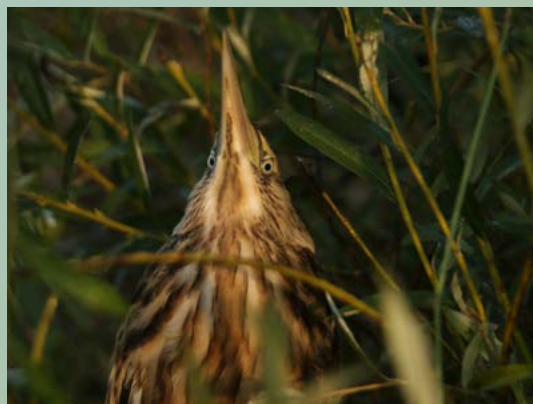

foto: Dejan Bordjan

foto: Dejan Bordjan

VABLJENI, DA SE PREIZKUSITE V NOVI DOLOČEVALSKI UGANKI!

enostavnejša

zahtevnejša

VTISI O JANUARSKEM ŠTETJU VODNIH PTIC ALI »KAM SO ZDAJ VSE RACE ŠLE?«

// Polona Božič

V letošnjem letu sem se prvič pridružila januar-skemu štetju vodnih ptic (IWC). Ker se pred za-poslitvijo na DOPPS-u s pticami nisem ukvarjala, na ornitološke terene pa že skoraj s statistično značilno verjetnostjo prinašam nesrečo, sem s precejšnjo zaskrbljenostjo sprejela vabilo k sode-lovanju pri letošnjem popisu.

Dodeljena sta mi bila zgornja dva odseka reke Kokre, kar me je malo pomirilo, saj Kokro izmed vseh rek verjetno poznam najbolje. Takšna je namreč usoda otroka, ki je odraščal na spodnjem Gorenjskem: vsak prosti dan, naj bo zimski ali poletni, se je bilo treba peljati na Jezersko. Zato sem imela v glavi predstavo o racah mlakaricah Planšarskega jezera, ki brodirajo po zeleni vodi in iščejo hrano, večino dneva pa se uživaško sončijo.

Na terenu se mi je pridružil oče, še en odličen poznavalec ceste, ki vijuga po dolini reke Kokre. Kmalu po začetku opazovanj pa sva opazila, da ptic ob reki skoraj ni videti. Na 15 km dolgem

rečnem odseku sva opazila štiri sive čaplje, štiri »race« in tri povodne kose. Še en povodni kos pa je bil na Planšarskem jezeru. Torej skupno le 12 ptic, kar se mi je zdelo zelo malo, a povsem ustreza mojemu začetniškemu ornitološkemu znanju.

Po naknadnem strokovnem posvetu (pošiljanju obupno približanih fotografij štirih »rac«) so se tri izkazale za domače race, ki so počivale ob reki v varni senci mosta. Četrta, tista, ki je v ledeni reki najbolj uživala ob iskanju hrane v svojem tolmu-nčku, pa je bil veliki žagar, ki tako visoko na Kokri doslej še ni bil zabeležen.

Od popisa dalje me oče redno obvešča, če so tri race še vedno v svoji rezidenci pod mostom. Po koncu terenskega dne je priznal, da krasni reki Kokri še nikoli ni posvetil toliko pozornosti, kljub temu, da se ob njej vozi že praktično vse življenje. In da se nekaterih stvari zaveš šele, ko se ustaviš na tempo ornitologa, ki išče svojo raco.

VELIKI ŽAGAR
(*Mergus merganser*)
foto: **Alen Ploj**

NAMENITEV DELA DOHODNINE ZA DONACIJO DRUŠTVU

Hvala vsem, ki ste že v preteklih letih namenili do 1 % svoje dohodnine našemu društvu. S tem ste pripomogli k ohranjanju ptic in njihovih življenjskih okolij in posledično k povečanju blaginje za celotno družbo.

Vsem, ki bi nas na ta način radi na novo podprli, sporočamo, da lahko to storite:

1. Po pošti Finančnemu uradu:

Izpolnite in natisnite obrazec ter ga pošljite na naslov Finančni urad Ljubljana, Davčna ulica 1, 1000 Ljubljana ali na vam najbližji finančni urad.

Povezava do obrazca

Povezava do navodil za izpolnjevanje obrazca

2. Prek portala e-Davki:

Na kazalu na levi strani vašega uporabniškega računa na e-Davkih izberite rubrike: **Vpogledi** → **Podatki o zavezancu** → **Namenitev dela dohodnine**. V razdelek 'Ime oziroma naziv upravičenca' vpišete: **Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije**. V razdelek 'Davčna številka upravičenca' vpišete: **68956029**. V razdelek 'Odstotek' vpišete **poljubno vrednost do 1**. Izbor potrdite s pritiskom na gumb Oddaj vlogo.

Če portala e-Davki še ne uporabljate, vam sporočamo, da je po novem prijava in uporaba povsem enostavna in zanjo več ne potrebujete veljavnega certifikata, saj je **registracija na portalu e-Davki možna z vašo davčno številko in geslom, ki si ga nastavite sami**. Pri registraciji z geslom poleg davčne številke potrebujete enega izmed informativnih izračunov dohodnine iz zadnjih let, s katerega prepisete ID številko. Če informativnih računov ne hranite, pa to številko lahko tudi naročite v enem izmed korakov registracije z geslom in vam jo FURS pošlje na domači naslov v nekaj dneh.

Vzelo vam bo le nekaj minut, ki vam jih bomo v naslednjem letu ali letih zagotovo povrnili z novimi uspehi pri varstvu ptic in narave.

3. Ustno na zapisnik pri finančnem organu

Če ste nam že v prejšnjih letih namenili del dohodnine, vaša namenitev ostaja veljavna do preklica in vam tega postopka ni treba ponavljati.

Varuhi bele štorcklje »družini Štrk« na Ljubečni uredili nov dom

// besedilo: Milan Brecl, foto: Vesna Brecl in Urša Gajšek

Ko se je aprila leta 2014 par štorckelj ustavil in nastanil na Ljubečni, smo krajanji začeli živeti z njimi v dobrem in slabem. Postale so del našega življenja. Že leta 2016 smo jim s pomočjo Mestne občine Celje, Elektra Celje d.d. in Zavoda RS za varstvo narave prestavili gnezdo na nov drog brez električnih vodnikov. To opravilo je bil pravi dogodek za številne vaščane, ki so že "posvojili" te priljubljene ptice. Krajevna skupnost Ljubečna in številni krajanji v zaselku smo pripravili tudi zanimiv program s predstavitvijo štorckelj in njihovega življenjskega okolja. Ob tej priložnosti smo izdali tudi foto bilten, v katerem smo zbrali številne zanimivosti. Po predstavitvi gnezda so štorcklje "uživale" v novem domovanju in vsako leto napolnile gnezdo s številnimi mladiči. V desetih letih je iz gnezda »družine Štrk« poletelo 32 mladičev. Lansko neurje pa je gnezdo močno poškodovalo. 28. oktobra 2023 je del gnezda odpadel, pozneje je bilo le-to vsak dan bolj poškodovano in je nujno zahtevalo popravilo, zato smo varuhi bele štorcklje na Ljubečni o tem nemudoma obvestili pristojne institucije. 29. februarja 2024 so delavci Elektra Celje prestavili gnezdo na novi, večji podstavek. Da je vse uspelo, so poleg krajanov posebej zaslužni še Gregor Kalan iz Zavoda RS za varstvo narave (OE Celje), Jurij Jakop in ekipa Elektra Celje d.d., Ingrid Holobar iz Mestne občine Celje, Martin Holobar – dijak programa veterinarski tehnik ŠC Šentjur, Urša Gajšek – DOPPS ter sosedi »družine Štrk«.

Varuhi belih štorckelj na Ljubečni smo zelo veseli in zadovoljni, da nam je uspelo urediti "dom" za prihajajoče štorcklje. Upamo, da bo zdržalo vsaj novih 10 let.

Udeležba na „Conservation Standards Training Workshop“ v Novem Sadu

// besedilo: Rok Lobnik, foto: Društvo za zaščito i proučavanje ptica Srbije

Med 16. in 22. januarjem so v Novem Sadu potekale mednarodne delavnice na temo sodobnih naravovarstvenih standardov. Delavnice je organiziral EuroNatur v sodelovanju z BirdLife Europe, udeležila pa sta se jih tudi predstavnika DOPPS-a. Glavna tema je bil divji lov ptic v Sredozemlju, kjer smo se prek študij primerov učili uporabe orodij za adaptivno načrtovanje in vodenje varstvenih projektov ter se seznanili s programsko opremo Miradi.

Vsi nabirki že očiščeni

// besedilo in foto: Katarina Denac

Z lanskim zelo uspešnim nabiranjem semen na travnikih v sklopu projekta LIFE FOR SEEDS je bila opravljena šele polovica dela. Druga polovica pa se je pričela jeseni, saj je bilo treba do letošnje nabiralne sezone vseh okoli 3200 nabirkov iz leta 2023 posušiti, očistiti, zapakirati v aluminizirane vrečke in shraniti pri zelo nizki temperaturi. Čiščenje je potekalo v dveh stopnjah: v prvi smo nabirke očistili na grobo (npr. z drgnjenjem na narebrenih gumah in presejanjem na sitih), v drugi pa na fino s pomočjo naprave za prepihanje semen (angl. seed blower), sit z odprtini različnih dimenzij in pincete. Izkazalo se je, da je čiščenje semen skoraj

tako zamudno kot njihovo nabiranje. Poleg samega odstranjevanja nečistoč je namreč mnogokrat treba preverjati, ali so semena sploh zrela in nepoškodovana, da bodo lahko kalila. Pri tem preverimo njihovo barvo, polnost, s pomočjo ročne ali stereolupe pa tudi morebitne luknjice ali poškodbe, ki lahko nastanejo zaradi žuželk. Med nabiranjem na terenu se včasih osnovnemu nabirku po nesreči primešajo tudi semena kake druge vrste, tako da med čiščenjem odstranimo tudi ta. Do sredine marca 2024 smo na fino očistili vse nabirke, zato bomo v novo nabiralno sezono, ki se bo začela konec maja, vstopili brez »dolgov« iz prejšnjega leta.

Udeležba na mednarodni delavnici o selitvah ptic

// besedilo in foto: Tilen Basle

Med 28. februarjem in 1. marcem 2024 sva se z Rujem Miheličem udeležila mednarodne delavnice o varstvu ptic selivk, ki je bila organizirana v okviru programa Evropsko sodelovanje na področju znanosti in tehnologije, kjer aktivno sodeluje tudi DOPPS. Delavnica je potekala v vasi Jastarnia na idiličnem polotoku Hel, severno od mesta Gdansk na Poljskem, v organizaciji Raziskovalne postaje za spremljanje selitve ptic Univerze v Gdanku. Na delavnici sva se

udeležila razprave o pomenu komuniciranja znanosti za varstvo ptic selivk in dveh praktičnih izobraževalnih delavnic, kjer sva se urila v programskem orodju R in spoznavala sodobne načine in možnosti sledenja manjšim pticam pevkam v raziskovalne namene. Hkrati sva spoznala mnogo vrhunskih strokovnjakov s področja raziskovanja in varstva ptic selivk, s katerimi sva izmenjava izkušnje, poglede in priložnosti za prihodnje sodelovanje.

Projekt POSEIDONE in Svetovni dan mokrišč 2024

// Besedilo: Tina Primožič, Bia Rakar in Bojana Lipej, foto: Tadeja Oven

V petek, 2. februarja 2024, je v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok potekal dogodek ob zaznamovanju Svetovnega dneva mokrišč pod geslom »Življenjska povezanost mokrišč in ljudi«, v sklopu projekta POSEIDONE. V sodelovanju z Regionalnim razvojnim centrom Koper je DOPPS v centru za obiskovalce gostil drugi partnerski sestanek ter sestanek upravnega odbora projekta POSEIDONE (Program Interreg VI-A Italija-Slovenija 2021-2027), ki se je zaključil z vodenim ogledom območja ter predstavitev izvedene projektne investicije. Predstavniki slovenskih in italijanskih partnerjev so si ogledali prve rezultate poglobljanja

sekundarnih kanalov ter ureditve habitatov v brakični laguni rezervata. Glavni cilj teh ukrepov je zmanjšati vpliv podnebnih sprememb na mokrišča, s čimer se zmanjšujejo grožnje podnebnih sprememb za varovane habitate in vrste v Škocjanskem zatoku.

Pomen teh ogroženih ekosistemov je bil na primeru Naravnega rezervata Škocjanski zatok predstavljen tudi skupini učencev iz Osnovne šole Elvire Vatovec Prade. Učenci pod vodstvom mentorice Ksenije Pfeifer, prof. likovne umetnosti, so ustvarjali grafične liste v tehniki belega tiska, pri čemer so kot motiv izbrali ptice mokrišč, ki so redke in zaradi človekovih dejavnosti vse bolj ogrožene vrste. Ta umetniška dela ne pričajo le o lepoti naravnega sveta, marveč tudi opozarjajo na krhko ravnovesje, ki ga podnebne spremembe lahko ogrozijo.

Dogodek je poudaril pomen povezanosti med mokrišči in ljudmi ter kako skupna prizadevanja prek projektov, kot je POSEIDONE, lahko prispevajo k ohranjanju teh dragocenih ekosistemov za prihodnje generacije.

Cofinanziato dall'Unione europea
Sofinancira
Evropska unija

Prijava projekta CREA+BIRD na razpis Erasmus+

// besedilo: Bojana Lipej

Februarja 2024 smo v sodelovanju z Univerzo v Jyväskylä (Finska), Univerzo v Bolzanu (Italija), Univerzo v Timișoari (Romunija) ter Univerzo v Ljubljani, Pedagoško fakulteto, uspešno oddali na razpis programa Erasmus+ projekt z naslovom »Creative Methodologies for Sustainability Education Inspired by Birds« v okviru programa Erasmus+.

Cilj projekta CREA+BIRD je spodbuditi učitelje k soustvarjanju in deljenju novih pedagoških orodij za kreativno izobraževanje o trajnostnem razvoju, kjer ptice prispevajo kot navdihujoča skupna tema. V nasprotju s tradicionalnimi metodami izobraževanja, ki temeljijo zgolj na prenosu dejanskega znanja, ta projekt poudarja celosten pristop; z inovativnim združevanjem znanstvenih podatkov in umetnosti bodo v okviru projekta izdelana didaktična orodja za izobraževanje o trajnostnem razvoju in s tem izboljšano razumevanje medsebojne odvisnosti med človekom in naravo. Z uporabo sodelovalnih in participativnih raziskovalnih metodologij si projekt prizadeva za izobraževanje učiteljev in študentov, obogatitev izkušenj učenja ter spodbujanje aktivnega vključevanja v vprašanja trajnostnega razvoja.

Ponovno je za nami zelo uspešna Gugalnica

// besedilo: **Tomaž Mihelič** in **Domen Stanič**, foto: **Gregor Bernard**

Skrb za veliko uharico je tudi letos povezala več kot 180 srčnih ljudi. Na Gugalnici – skupinskem popisu velike uharice, ki smo jo skupaj s Parkom Škocjanske jame v začetku marca organizirali že 26. leto zapored – nam je v večernih urah sinhrono uspelo popisati celotno območje Krasa in okolice. Kljub muhastemu vremenu smo opravili kakovostno delo. Popisali smo 13 teritorijev znotraj SPA Kras. Ker pa je to območje zaradi števila udeležencev postalo »pretesno« za vse popisovalce, smo v Vipavski dolini in na Postojnskem evidenti-

rali še osem teritorijev in tako popisali skupaj 21 teritorijev, kar je izjemen uspeh. Naslednji dan smo sodelovali na zrcalnem popisu prek meje v Italiji, ki so ga organizirali kolegi iz italijanskega BirdLife partnerja LIPU. Na Tržaškem krasu smo tako popisali dodatne štiri teritorije. Kraške uharice res ne poznajo meja!

Popise teritorijev in mladičev bomo nadaljevali – če te stvar zanima, se nam pridruži! Več lahko prebereš na spletni strani Varuhov velike uharice: <https://uharica.ptice.si/>

17-03-2024 Sun 18:39:44

Živi kameri na gnezdih velike uharice

// besedilo in foto: **Tomaž Mihelič**

Že peto leto zapored lahko kar od doma spremljate gnezditve velike uharice na dveh živih kamerah. Poleg tega, da kamere približajo intimne trenutke gnezdenja ljudem, imajo izjemno raziskovalno vrednost. Na zgornji kameri bomo tako verjetno ponovno pričla neuspešni gnezditvi, saj je samica v petih letih legla samo eno, neoplojeno jajce. Glede na barvni vzorec samice in čas spremljanja osebka sklepamo, da gre za zelo staro ptico, ki je slabo plodna ali celo popolnoma neplodna. Na spodnji kameri pa je slika povsem drugačna, saj je samica letos legla kar štiri jajca in se že sedaj veselimo vragolij njenih mladičev, ki jih bomo lahko opazovali od sredine aprila naprej. Žive kamere so dostopne na spletni strani: <https://uharica.ptice.si/v-zivo/>

Simpozij Zeleni dialogi v turizmu

// besedilo: **Bojana Lipej**, foto: **Ekaterina Donetskaia**

15. marca 2024 je na Fakulteti za turistične študije - Turistica v Portorožu potekal enodnevni simpozij "Zeleni dialogi v turizmu", ki je vsebinsko nadaljevanje spominskega simpozija dr. Mateju Vranješiu. Tematike simpozija so bile usmerjene v turizem v zavarovanih območjih in izzive upravljanja, sonaravni trajnostni razvoj, zelena arhitektura, aktivni turizem na prostem, interpretacija naravne in kulturne dediščine ter pomen uvrstitve zavarovanega območja v UNESCOV program "Človek in biosfera" z vidika turizma.

Na simpoziju je bil predstavljen tudi Škocjanski zatok, ki je primer uspešne trajnostne prakse v razvoju Kopera. Zelena površina zmanjšuje urbane vplive in izboljšuje kakovost življenja ljudi, je pa tudi dodana vrednost mesta Koper s prostorskega vidika. Rezervat je idealno območje za razvoj okolju prijaznega turizma, kar potrjuje naraščajoče, a še vedno obvladljivo število obiskovalcev po letu 2016. Temu se posveča posebna pozornost v okviru trenutnega Interreg-ovega projekta POSEIDONE »Promocija zelene in modre infrastrukture za nov okoljski razvoj«. Za ohranjanje izjemne biodiverzitete je ključna priprava marketinške strategije in programov obiska, ki bodo zagotovili ohranjanje območja ter spodbudili razvoj trajnostnega in odgovornega turizma. Simpozij je bil organiziran v okviru aktivnosti projekta Zelena, digitalna in vključujoča Univerza na Primorskem (GDI UP).

Vaja na morju v okviru projekta NAMIRS

// besedilo in foto: **Bojana Lipej**

V sklopu evropskega projekta NAMIRS (North Adriatic Sea Incident Response System) je 20. novembra 2023 potekala mednarodna vaja, katere cilj je bil preveriti pripravljenost in odzivnost na večje ekološke nesreče na morju in ob obali v severnem Jadranu. Projekt NAMIRS je bil ustanovljen z namenom razširitve in povezovanja obstoječih operativnih postopkov za ukrepanje ob onesnaženih morja med Hrvaško, Slovenijo in Italijo ter oblikovanja skupnega operativnega mehanizma za ukrepanje na severnem Jadranu, s čimer bi prispeval k izpolnjevanju Barcelonske konvencije v okviru mehanizma Unije na področju civilne zaščite. Scenarij vaje je predvidel trčenje tankerja in trajekta v italijanskih teritorialnih vodah blizu Debelega rtiča, pri čemer je izteklo približno 20.000 litrov nafte v morje. Takoj po nesreči je na morje odplulo več čolnov, vlačilcev in celo helikopter, da bi skupaj omejili nastalo onesnaženje, medtem ko se je na palubo poškodovanega plovila spustila ekipa strokovnjakov, ki so jo sestavljali gasilci vseh treh držav, osebje pristaniških uprav, specializirano

za varnost plovbe, ki so ocenili nevarnost požara ter nato preverili plovnost in varnost plovila.

Istočasno je bil na Lazaretu vzpostavljen štab Civilne zaščite, odgovoren za koordinacijo dela kopenske ekipe. V štabu so se hitro zbrali različni predstavniki, med njimi Prostovoljno gasilsko društvo Hrvatini, Direkcija RS za vode, Območno združenje Rdečega križa Koper, VGP Drava Ptuj, Služba za varovanje obalnega morja, Krajinski park Debeli rtič ter DOPPS. Ekipa delavcev VGP Drava Ptuj je z amfibijskim vozilom napeljala v morje plavajoče baraže za zamejitev oljnega madeža, medtem ko je DOPPS z ekipo prostovoljcev poskrbel za primerno ukrepanje ob pojavu zaoljenih ptic.

Po končani vaji so vsi udeleženci soglasno ugotovili, da je bil odziv vseh treh sodelujočih držav hiter in učinkovit, vendar so bile opažene nekatere pomanjkljivosti, ki jih bo treba v prihodnosti odpraviti.

V SPOMIN BRIGITI MINGOT

// Katarina Denac, foto: Bojan Vilhar

Brigito sem spoznala leta 2015, na akciji postavljanja lovnih prež za črnočelega srakoperja v Vipavski dolini. Dve stvari sta me presenetili - Brigita je skopala dvakrat globlje luknje kot kdorkoli drug in do njih sama nosila brutalno težke robinijeve kole, po končanem delu pa se ni hotela pritakniti sadnih rezin Frutabel, ki jih je na akcijo prinesel Peter Krečič. Tiha, skrivnostna, komaj smo jo prepričali, da se je slikala z nami, pa še takrat je svoj obraz skrila pod klobučkom. Enigma.

Potem je pričela kot prostovoljka popisovati ptice na Krasu, Pivškem, v Vipavski dolini. V delu Slovenije, ki ji je bil najbolj pri srcu in ki ga je izjemno dobro poznala. Čez par let se je pokazala potreba, da bi jo na DOPPS zaposlili za čas gnezditvene sezone. »Zakaj hočete mene, če nisem biolog po izobrazbi, če je toliko drugih, boljših?« Težko jo je bilo prepričati, da si želimo prav njo, bila je preveč skromna, preveč samokritična. Kdor jo je poznal, ve, kako izjemno delovno etiko je imela. Kar si se z Brigito dogovoril, to je držalo, delo je bilo opravljeno brezhibno, obrazci se niso nikoli izgubili, kadarkoli je v svojem urniku našla kakšno časovno luknjo, je prosila za dodatno delo. Veliko ji je pomenilo, da je razbremenila nekoga drugega, predvsem pa, da je optimizirala poti. »Zakaj bi se ti vozila štet kosce na Planinsko polje, če sem pa jaz doma 10 minut stran?« Bolelo jo je, kako ljudje delamo z naravo, v to pa so štele tudi dolge poti in z njimi povezani izpusti plinov. Na svoje službene popise se je vozila z avtom, v katerem pa je vedno imela kolo, tako da je dobršen del poti opravila prav z njim, če je le teren to dopuščal. Enkrat mi je zaupala, da ima slabo vest tudi zaradi kolesa, saj so bili tudi za njegovo izdelavo potrebni materiali in energija. Po drugi strani ji je kolo dajalo svobodo. Kadar je v začetku popisne sezone prišla po službeni avto, se je iz Postojne v Ljubljano pripeljala s kolesom, redkeje z vlakom. Enkrat je šla iz Postojne peš na Planinsko polje, tam cel dan popisovala pokošenost travnikov, proti večeru pa se je peš, čez gozdove, vrnila domov. Ko sta ji takratni sodelavec Tomaž in njegova hčerka prinesla plastenko vode, je ni hotela vzeti, saj ni želela podpirati proizvodnje plastike in potrošništva. Delo, za katero smo ocenili, da bo vzelo tri dni, je opravila v enem dnevu, da se ji ne bi bilo treba še dvakrat voziti nazaj in s tem škodovati naravi. Imela je ogromno njivo, ki jo je obdelovala sama, travnik okoli nje je kosila na roke, s koso. Iz leta v leto je sejala svoje doma vzgojeno seme bele koruske, fižola, soje, kumar, bučk in druge zelenjave. Pripravljala je kisano zelenjavo, ki jo je potem uživala

čez leto. Pekla je svoj kruh, delala kefir iz mleka, kupljenega na kmetiji blizu doma. Nabirala je zelišča in rože za čajne mešanice. Ni jedla hrane, uvožene z drugega konca sveta - čokolade, kakava, kave, banan. Ni jedla predelane, industrijske hrane, prisegala je na enostavne, doma pripravljene jedi. Priznam, kadar se je zgodilo, da se je peljala z menoj v avtu, sem skrila lonček od kave s Petrolove črpalke, saj me je bilo sram. Pri teh stvareh je ni motilo le onesnaževanje narave, marveč tudi izkoriščanje delavcev, tudi otrok. Ko sva s sodelavcem Blažem na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pred nekaj leti predstavljala idejo za projekt LIFE FOR SEEDS, je bilo prvo, s temo sestanka povsem nepovezано vprašanje, ki nama ga je zastavila gospa z ministrstva: »Kako si DOPPS predstavlja samooskrbo?« Povedala sva ji za Brigito, za njen način življenja in prehranjevanja - če bi se vsi Slovenci odločili, da bodo kupovali le v Sloveniji ali njeni bližnji okolici pridelano hrano, hkrati pa še sami obdelovali vrt ali njivo, bi bili slovenski kmetje v hipu na boljšem.

Ponavadi sva se srečali na Gugalnici, popisu uharice na Krasu. Sedli sva v kak kot in se pogovarjali, saj ni marala množic in hrupa. Bili sva podobnih let, Brigita je bila rojena 30. marca 1976. Nisem je veliko spraševala, vse, kar mi je povedala, mi je povedala sama od sebe, jaz pa njej. Tako kot zrak in vodo je potrebovala tudi to, da je bila vsak dan nekaj ur v naravi, njen Bojan je to razumel. Pravila mi je, da bi živela s kakšnim staroselskim plemenom, da bi se zlila z naravo. Nič se ni »šparala«, nič ni pazila nase. Ne na akcijah, ne na popisih, vselej je šla do svojih skrajnih meja in malo čez. Nikoli ni iskala bližnjic, lažjih poti, kompromisov, vse krivice tega sveta je čutila pregloboko. Njena prva misel je bila narava. Še celo klope, ki so ji z meningitisom in boreliozo pustili hude zdravstvene posledice, je nosila nazaj ven, če jih je našla na sebi. Če si ji kdaj omenil, kako občudovanja vreden je njen način življenja, ni hotela nič slišati o tem. To je bil njen standard, zanj nekaj povsem običajnega, za nas ostale smrtnike pa verjetno nedosegljivo v enem človeškem življenju. Poznate občutek, ko nekoga globoko, globoko začutite, pa ne zaradi besed, marveč nečesa neizrekljivega, kar sije iz njega? To se je meni zgodilo z Brigito. Vem, da takšnega človeka srečaš enkrat v življenju, pa še to le, če imaš srečo. S tega sveta je odšla 22. decembra 2023 v naravi, na gozdni poti nad Velikim Otokom pri Postojni, vzrok njene smrti pa ostaja neznan.]

The global Partnership for nature and people

	Argentina		Australia		Austria		Bahamas		Belgium		Bolivia		Botswana		Brazil		Bulgaria		Burkina Faso		Burundi		Ecuador		Germany		Israel		Liechtenstein		Montenegro		Morocco		Philippines		Romania		Lithuania		Luxembourg		Myanmar		Portugal		Nepal		Madagascar		Jordan		Japan		Italy		Ghana		Gibraltar		Greece		El Salvador		Canada		Canada		Cape Verde		Chile		Estonia		Ethiopia		Falkland Islands (Malvinas)		Faroe Islands		Fiji		Fuglavemd		Iceland		India		Indonesia		Iraq		Ireland		Libertia		Mexico		Mauritius		Lebanon		Latvia		Mauritania		Malta		Kuwait		Palestine		Paraguay		Sri Lanka		Spain		USA		Zambia		Zimbabwe
	BirdLife INTERNATIONAL																																																																																																																										